

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800 fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Conferentie der Jonge Balie te Kortrijk op 4 oktober 1969.

« FRANZ KAFKA, EEN AANLEIDING »

Rede uitgesproken door Mr. Franz VAN STEENKISTE.

« Franz Kafka, een aanleiding » ziedaar de titel van een rede. Titel die, wanneer men dit zo wil, in twee delen uiteenvalt, Franz Kafka, het geheel zijnde, « een aanleiding » het geheel onder een bepaald — uiteraard onvolledig — aspekt.

En toch is deze voeging, waarvan het inéénzetten wellicht de geheimenis die van Kafka uitgaat voor velen, nog, laat ik zeggen mysterieus, oplossingsnieuwsgieriger maakt, bepaald opzettelijk gekozen.

En wel om tweeërlei redenen.

De eerste en minst belangrijke — en daar ben ik zelf verheugd om — betreft ten dele mijn rede, ten dele mijzelf.

« Aanleiding » sluit in zich de zekerheid van het onvolledige. Het is de stelling, niet het wezenlijke, noch de oplossing van een vraagstuk. Al te zeer ben ik er mij van bewust dat ik in deze rede op vele punten tekortschiet, in de belichting van de zo complexe figuur van Franz Kafka, niet alleen, door mijn beperkte kennis van Franz Kafka, maar ook opzettelijk. Ik wil, in deze rede, geen pasklare oplossing « Franz Kafka » brengen, hopen dat het lezen van Franz Kafka — leven en werk — zoals voor mij, ook voor U een aanleiding weze om zelf Franz Kafka te concluderen.

Daarmee wil ik nu reeds antwoorden op het verwijt, misschien, Franz Kafka te persoonlijk te interpreteren. Maar nu zit het zo: dat ook wanneer men poogt objectief een auteur te lezen, men onvermijdelijk subjektief gaat lezen, deze auteur en datgene, waarin men zichzelf herkent en waarin men het fenomeen van het « déjà vu » en « déjà vu » vindt.

Een tweede reden van mijn titel ligt in Kafka zelf.

De uiteenzetting handelt hoofdzakelijk over het psychologische groeiproces dat Franz Kafka moet doorgemaakt hebben, over zijn innerlijk beleven, en het zijn precies deze opeenvolgende intieme fases in de organische groei van het kind Franz tot de volwassen Franz Kafka, die

Kafka ertoe aangezet hebben zo, als hij schreef, te schrijven.

Ik bedoel hier hoofdzakelijk de weerslag die de verhouding vader/zoon, de tweespalt vader/zoon, in het literaire werk van Kafka heeft gehad. Robuste naturen zullen de neiging hebben, schouderophalend en met licht dedain aan de vraag « wat liet Kafka zich aan de instemming van zijn vader gelegen » voorbij te gaan.

Voor de sensitieve natuur die Kafka was, was in het antwoord op deze vraag, de bevestiging van zichzelf gelegen, van zijn meest intieme wezen, verwachte Kafka, van de kant van zijn vader, begrip, vertrouwen, tegemoetkoming, en stortte hij bij onbegrip, wantrouwen, afwijzing ineen.

Aldus vond het schrijven van Kafka, mijns inziens, zijn « aanleiding » in zijn leven zelf en wel zo dat alle conflicten rondom hem, de verhouding enkeling/gemeenschap, evenals de verhouding vader/zoon, enkel een aanleiding geweest zijn om zich over het leven te bedenken, over dit leven te schrijven. Kafka heeft niet geschreven voor de buitenstaander, alleen maar om orde te stellen in zijn eigen leven, om zichzelf te begrijpen en te verantwoorden. Zo zal het leven van Kafka aangezien worden als de aanleiding tot zijn « voortleven ».

Franz Kafka werd geboren op 3 juli 1883 uit Joodse ouders op de rand van een oude tsjechische stadswijk in het barokke Praag, stad in de conservatieve keizerlijke en koninklijke monarchie Oostenrijk.

Wanneer ook nu nog een — in weerwil van zijn rijk historisch verleden — Praag nog steeds de allures van een werkelijke grootstad op Europees niveau mist en eerder aandoet als een agglomeratie van zovele wijken en stads-gedeelten die in feite zovele provinciestedjes uitmaken, dan was dit vóór de eeuwwisseling des te meer het geval.

In feite was Praag, het Praag van toen, een konglomeraat van drie volksgroepen die zowel in vertikale als in horizontale splitsing ieder in hun respectieve woonwijken afzonderlijk en toch naast elkaar in een haast voortdurende staat van vijandschap leefden.

De Tsjechen vormden de grote massa, bewoonden de volkswijken en voerden slechts sporadisch verzet tegen de Joden en Duitsers die er zowel de economische als intellectuele kern uitbeelden. Door de Duitsers werden zij, in hun Schweyk-mentaliteit, misprezen en als achterlijk beschouwd. Pas in de eerste wereldoorlog zullen tekenen van opstand en vrijheidsstrijd te bespeuren vallen, vooral dan tegen het oude Oostenrijk.

Vanaf zijn jeugd reeds had vader Kafka betrekkingen met het Tsjechische volk aangeknoopt, verbondenheid die bij Franz Kafka verder zal uitgroeien en er hem in de jaren 1914-1916 toe leiden zal hun taal te bestuderen en zelfs boeken van Tjechische auteurs te lezen.

In hun werk vond hij de sociale misnoegdheid, en in vele van zijn geschriften, onder meer in « Der Prozess », zal deze ontevredenheid verschijnen, zij het in zeer bedekte termen. Zijn passieve houding evenals die van vele Tsjechische auteurs zal de sociale hervorming weinig bevorderen.

Naast de Tjechen vormden de Duitsers een intellectuele elite. In hun kwartier, met eigen gymnasia en universiteit, leefden zij als propagandisten van het germaanse volk. Opvoeding en cultuur werden er ten zeerste verzorgd en vele joodse families waren aldus verplicht hun kinderen aan Duitse scholen toe te vertrouwen. Ook Franz Kafka werd naar een Duits gymnasium gestuurd waar hij zich als jood aan de verachting van de Duitse jeugd moest prijsgeven.

Herhaaldelijk deden zich relletjes voor met soms lichamelijke verwondingen, doch steeds met een harde morele weerslag. Dieper dan de klassieke geest die, in een verouderde pedagogische vorm gegoten, smakeloos aan de leerlingen werd opgedrongen, hebben deze enkele voorvallen zich in het geheugen van Kafka gegrift.

Dit conglomeraat van joodse, slavische en germaanse elementen met al hun tegenstellingen, uiterlijke en innerlijke tegenstellingen, uitgedrukt in taal, cultuur, godsdienst, beleefd in hun respectieve levensvisies en gemeenschapsverhoudingen ten overstaan van de andere groepen — het sterke misprijzen van de ene voor de andere, ressentiment dat uiteraard het sterkst aanwezig was in de Duitse en joodse groep — duiden reeds op en zijn parrallel met de innerlijke tegenstellingen die het leven van Kafka zullen beheersen en verscheuren.

Onder de scherpe tegenstellingen van deze volksgroepen heeft Kafka zeer vroeg geleden.

Jood door zijn afstamming, door zijn opvoeding en cultuur Duitssprekend, behorend tot een gegoede, haast geheel geermaniseerde handelaarsfamilie, kwam Kafka door zijn ambt — hoewel dokter in de rechten — terecht in een milieu dat traditioneel haast uitsluitend uit Tsjechen bestond.

Niet alleen was Kafka aldus driewerf verdacht in de ogen van elke groep, doch evenvele malen zal hij zich als een ontwortelde in elk van die groepen terugvinden.

Uitgestoten enerzijds en in de onmogelijkheid zich in een bepaalde groep te integreren anderzijds heeft Kafka in geen dezer groepen ooit een werkelijke binding met de gemeenschap gehad.

Hoewel ik daar verder op terugkom geloof ik dat precies in deze wanverhouding enkeling/gemeenschap, het gehele drama van de mens Kafka — niet zozeer van de schrijver Kafka — ligt.

De Tsjechen beschouwden Kafka als een volksvreemde, bovendien een indringer in een domein dat hun steeds voorbehouden was gebleven. Duitser was hij slechts door de taal die hij sprak en die hem zeker verbond aan Duitsland maar geenszins aan de Bohemenduitsers in wier ogen hij slechts een povere karikatuur was. Uitgestoten erdoor, was hij dit niet alleen door racistische vooroordelen, maar nog door een met onzichtbare muren opgetrokken getto

waarin de joodse bourgeoisie zich beschermend tegen niet-semitische elementen ingebouwd had.

Het weze mij hier toegelaten de woorden van Marthe Robert te citeren die dit specifieke Praagse klimaat duidelijk omschrijven :

« Ainsi Prague donne chaque jour à Kafka le spectacle d'une société où la proximité ne fait qu'aggraver la distance, où la séparation, fondée sur une loi tacite, est tacitement observée par tous, comme si la ville elle-même était victime d'un charme... En changeant de quartier, Kafka changeait aussi de monde, en prenant un train de banlieue, il se trouvait confronté avec ce monde des « autres » ...

Kafka heeft zich derhalve, door zijn eigen anomalie, geplaatst in situaties waarin hij steeds en weer als een vreemde zou beschouwd worden, doch die hem tevens dwongen, ter verantwoording van zijn « existentie », voortdurend over deze existentie te reflecteren en deze zoekend in een a priori onmogelijke relatie met de gemeenschap, zoekende zichzelf noch herkent noch vindt, hetgene tenslotte zal kulmineren in een allesoverweldigende en depressieve angst en een steeds groeiend gevoel van schuld bewustzijn.

Dit schuld bewustzijn tegenover zichzelf en tegenover de gemeenschap zal tenslotte voor Kafka de onmogelijkheid van zijn streef-doel inhouden : nl. in een andere wereld te komen, een monde au-delà, waarin communicatie en wederzijds begrip, menselijk begrip, te vinden is.

In elk van zijn werken vormt « ce monde des autres » een compact en onaantastbaar blok ; en een jong tsjechisch meisje aansprekend op straat, voelt Kafka als het ware het onmiddellijk optrekken van een muur die zelfs zijn perfecte kennis van het Tsjechisch niet neerhalen kan.

Het zijn dan ook eerder de bijzondere omstandigheden waarin Kafka leeft, eerder dan zijn innerlijke drang naar zelfprojectie — hetgene verder besproken wordt in de verhouding tot zijn vader — die zonder ophouden van buiten af de verdenking die Kafka tegenover zichzelf had doen aangroeien.

Voor zijn altijd waakzame fijngevoeligheid, voor zijn geest steeds in staat het onzichtbare, dat de zichtbare wereld langs alle kanten omsluit, te onderkennen, moet dergelijke situatie het schema worden van een algemene levensconditionering.

Aldus groeit Kafka op in een stad en een land, tussen gemeenschappen waarin hij geen hem stabiliserende toegang vindt, doch die hem als het ware langs alle kanten neerdrücken en verdringen, hem bovendien dit verwijt latend, dat tenslotte alles zijn schuld is, hetgene Kafka, in zijn subjectieve onmacht tot communicatie, begrijpt als een objectief uitgestoten zijn en, dat dit zijn schuld moet zijn.

In deze voor Kafka dramatisch geworden sociale ontworteling, valt over Kafka nog de beklemming van het dagelijkse reële leven in de anomalie van de dubbele Oostenrijks-Hongaarse monarchie, onder dewelke hij het grootste deel van zijn leven geleefd heeft.

De proliferatie van een bureaucratie, zo vermolmd als plechtstatig, is een gegeven waarvan men in Kafka's geschriften steeds een terugkerend equivalent vindt. Zo reminisceren de ontelbare smerige en oververhitte zolders waarin de bijzonderste gebeurtenissen van zijn roman « Der Prozess » plaats grijpen, aan de even zo ontelbare particuliere herenhuizen, tot zovèle bureau's omgevormd. Is de identiteitsloze keizer in het kortverhaal « De bouw van de Chinese Muur » getekend naar het beeld van Keizer Franz-Josef, van wie toen gezegd werd dat hij sinds lang gestorven was, maar dat hij de enige was die het nog niet had gemerkt ?

Bovendien ontbrak het Kafka door zijn ambtenaarsloopbaan aan elke directe binding met een levend volk en een levende traditie ; voelde Kafka zichzelf verpletterd door

een absurde bureaukratie, door een «schreeuw-kunst» die de illusie van een «au-delà du réel» wilde wekken, ten slotte door het vermolmd stelsel van de decadent wordende Habsburgse Monarchie.

Centraal Europa was een «melting pot» waarin contra-reformisme zich bond met barokke stijl, waarin een verarmde en feodale noblesse zich allieerde met een kerkelijke aristokratie. Kortom: er waren te veel compromissen nodig om het veroordeelde politiek en maatschappelijk bestel te ondersteunen.

Dit «banneling zijn» in eigen stad, de poging, die uitmondde in de onmogelijkheid zich totaal in een volksgroep werkelijk te integreren, samen met de pouilleuse bureaukratie van de dubbele monarchie zal m.i. voor elke studie, zo van de mens als van de schrijver Kafka, niet alleen de historische achtergrond zijn, maar moet tevens als de belangrijkste bron en als de aanleiding van Kafka's denken en werken aangezien worden.

Zijn ganse leven heeft Kafka de wereld beschouwd als een vijandige pessimistische wereld waarin de mens gedoemd was een absurd bestaan te leiden, zonder God en zonder enige hoop op redding. Nochtans heeft Kafka zijn helden in al zijn geschriften met hoop en moed vervuld. Zij strijden tussen twee werelden: die van het *absolute*, de wereld waarvan wij slechts een vervormd beeld opvangen, getekend in naamloze boden en ambtenaars, zonder ooit de absolute heerser te kennen, in wiens naam de «reden»-loze wetten of liever wetten waarvan de onderhorigen de zin noch de ratio kunnen begrijpen, draconisch toegepast worden. En daar tegenover de *menselijke* wereld.

Steeds poogt Kafka beide te verzoenen, doch de menselijke geest is niet bij machte de goddelijke — absolute — wereld te interpreteren.

Vandaar de angst en de twijfel, die zich van zijn helden — van Kafka zelf — meester maken en hen in een wanhopige situatie brengen.

En nochtans, waar alles absurd en uitzichtloos lijkt, heeft Kafka niettegenstaande alle hindernissen, een geloof in de mens — en op latere leeftijd misschien terug in God — blijven bewaren. In zijn wereld die gehuld blijkt te zijn in het diepste duister, blijft steeds de kans dat een straal hoop van onbegrijpelijk en onverwacht geluk zal doorkrieken. Zij breekt door op de meest onberekenbare ogenblikken en geeft kracht en licht aan de zoekende mens. Zij opent de mens voor zichzelf, en in deze introverse psychologische bespiegelingen toont de transcendente wereld zich in zijn originele en echte vorm.

De laatst gepubliceerde teksten — zijn «Dagboek», «Brief aan den Vader» en «Brieven aan Milena» — tonen nochtans aan dat het «beloofde land» geen «andere wereld» geen «au-delà» in de religieuze zin is, maar «hier-beneden» te vinden is in de menselijke wereld; het messianisme van Kafka is tijdelijk en wanneer zijn elan religieus is, het objekt is het zeker niet.

Tegen deze historische achtergrond speelt zich het drama Franz Kafka — dit van de mens Kafka — af in al de bittere ellende van de eenzame gezichtloze en machteloze mens die zijn eigen betekenis zoekt te onderkennen en deze te projekerken in een menselijke wereld «het beloofde land» waarin wederzijds begrip en kommunikatie te vinden is.

In de romans van Franz Kafka is de held een cijfer, een initiaal; een cijfer weliswaar met een overweldigende hartstocht om zijn individuele plaats en verantwoordelijkheid te ontdekken — dingen die hem niet a priori gegeven worden en die hij bij zijn sterven nog niet ontdekt heeft. Het bestaan van dit cijfer, dat zijn eigen betekenis niet ontdekt, is marginaal, in deze zin dat het zich altijd achter de grens bevindt van wat zeker is, stabiel, zinvol en geordend.

Het denken van Kafka laat ons een «grenssituatie» zien

om het woord van Karl Jaspers te gebruiken. Zij laat ons de mens zien, die, ten einde raad is, die uitgesloten is van de troost van alles wat zo solied en aards schijnt in de sleur van het dagelijkse leven — het dagelijkse leven dat deze indruk wekt zolang de sleur zonder bedenkingen geaccepteerd wordt.

Kafka zal er tenslotte nooit in gelukken zich uit de absurditeit van de wereld los te maken, zijn eigen betekenis te ontdekken, zich aldus van zijn schuld — onmachtig in deze absurde wereld te leven — te bevrijden. De oplossing zag Kafka o.m. in het huwelijk — het communiceren in een, zij het beperkt gesloten gemeenschap, maar toch een gemeenschap; dan weer in de litteratuur. Noch in het ene nocht in het andere zal Kafka slagen, zoals bij het einde van deze zal blijken.

In zijn aangevoelig denken zal Kafka de wereld weten als vijandig en pessimistisch. Het alternatief zal voor Kafka nog pijnlijker zijn: het gevoel van eenzaamheid en machteloosheid het leven aan te kunnen zal bij hem een dubbel schuldgevoelen wekken dat hem zijn gehele leven lang blijft achtervolgen.

Twee tegengestelde tendenzen concurreren in Kafka met elkaar: het verlangen naar eenzaamheid en de wil tot gemeenschap. Maar men toont alleen dan het juiste begrip, wanneer men inziet, dat hij de — onbetwistbaar in hem aanwezige — tendenz naar eenzaamheid principieel afkeurde, dat een leven in een gemeenschap waarin hij zinvol werk kon doen — een gemeenschap waarin de held K. van de roman «Das Schloss» tevergeefs probeert binnen te dringen — altijd het hoogste doel en ideaal voor hem betekend heeft.

Zijn ganse leven heeft Kafka gezocht «geboren» te worden, een werkelijke «zoon» te zijn, en steeds is hij op weg geweest naar het «vaderhuis». Ik denk hier aan ontroerende verzen uit de «Kindertotenlieder» van Gustav Mahler, waar, na de dood van haar kinderen, de moeder zegt:

«oft denk ich, Sie sind nur ausgegangen,
bald werden Sie nach Hause gelangen».

Dit heeft Kafka beleefd, maar hoeveel intenser voor hem die er nooit in geslaagd is «het huis binnen te treden om de rest van zijn jeugd tussen zijn ouders te leven». Alleen zal in het vers van Mahler het «bald» vervangen worden door een «nimmer».

Parallel en onafscheidbaar met dit alles moet daarnaast geplaatst een tweede drama dat het leven van Kafka beheerst en ten dele bepaald heeft: de konfrontatie tussen vader en zoon.

En hoewel deze pijnlijke tweespalt — zo voor de vader als voor de zoon — zeer zeker mede het «denken» van Kafka bepaald heeft, — en het werk waarin precies deze bouleversante verhouding getekend staat, schreef Kafka pas op het einde van zijn leven — waaruit ik meen te mogen afleiden dat de zelfverantwoording die Kafka's opzet was in zijn «Brief aan den Vader» wel enigszins op een «konstruktie achteraf» wijst; dit houdt evenwel niet in, dat het werk «Brief aan den Vader» als een roman, eerder dan als autobiografisch werk moet aangezien worden. Zijn brief was echter wel degelijk zeer sterk autobiografisch getint, en het lijdt geen twijfel dat wat Kafka zijn vader daarin zegt, vertrekkend uit de wezenlijke verhouding vader/zoon zoals die zich werkelijk heeft voorgedaan, waarin hij poogt aan zijn vader zijn leven te verklaren, te rechtvaardigen en om begrip vraagt, op authentieke feiten is gebaseerd.

De vader neemt in deze tweespalt m.i. de plaats in van de gemeenschap. Moet het vaderkonflikt gezien worden — zij het dan ook weer niet totaal — als een transpositie van het primordiale probleem: angst niet te kunnen leven —

en leven betekent hier zeer zeker in gemeenschap treden — en het daaruit vloeiende schuld bewustzijn?

Het is dan ook belangrijk deze «Brief an den Vater», waarin de vader met een afschuwwekkende superioriteit de zoon zijn machteloosheid te leven verwijt en hem door dit verwijt — als in een vicieuze cirkel — dan ook werkelijk tot de onmogelijkheid te leven doemt, nu niet geheel en al kritiekloos ten aanzien van de erin getekende verhouding vader/zoon aan te nemen. Evenals in de andere werken van Kafka — en in vele zijner werken is het patroon de verhouding vader/zoon waarop hij zijn verhalen bouwt en styleert — steekt in dit werk een zekere symboliek. Kafka zelf geeft toe dat hij de vraag, die met de door de zoon als afschuwwekkend ervaren superioriteit van de vader samenhangt, nooit uitdrukkelijk gesteld en aan het gezonde verstand voorgelegd heeft, maar dat hij, Kafka, ermee leefde van kindsbeen af, hetgeen door de latere psychoanalytische zienswijze van de verhouding vader/zoon bevestigd werd.

Hoezeer nu de brief ook geschreven is met een absolute eerlijkheid al om zichzelfswille, hij was de vader werkelijk bestemd — toch blijft ondanks alles de inhoud ervan, nl. de subjectieve waarheid in relatie met de nuchtere werkelijkheid, even dubbelzinnig als raadselachtig.

Het perspectief is hier en daar vertekend, onbewezen veronderstellingen worden mee binnengesmokkeld en tussen het feitenmateriaal gerangschikt; schijnbaar allerfuitelste aperçus worden torenhoog opgestapeld tot een bouwstel dat in zijn gecompliceerdheid onmogelijk nog te overzien valt, dat tenslotte nadrukkelijk om zijn eigen as draait, zichzelf weerlegt en dan toch nog overeind blijft.

De «Brief an den Vater» — dit werkstuk is nog nauwelijks een brief te noemen — het is eerder een klein boek — is een van de meest merkwaardige en in al zijn eenvoud van uitdrukking een der meest gecompliceerde psychologische documenten die wij bezitten.

Ondanks zijn omvang, meer dan 100 bladzijden, was deze brief werkelijk bestemd om aan zijn vader — door bemiddeling van zijn moeder — overhandigd te worden.

Franz Kafka meende daardoor in de pijnlijk vastgelopen betrekkingen met zijn vader enige opheldering te kunnen bewerkstelligen, wonden plekken te genezen. De Brief heeft evenwel nooit zijn vader bereikt.

«Beste Vader» begint de Brief «U hebt mij eens gevraagd waarom ik beweet bang voor U te zijn. Als gewoonlijk wist ik U daarop niets te zeggen, ten dele omdat ik juist bang voor U ben, ten dele omdat ik om deze angst te motiveren zoveel details moet opsommen dat ik al pratende nog niet de helft ervan bij elkaar zou kunnen houden».

Uiterst gedetailleerd analyseert Kafka de verhouding van een bijzondere vader tot een bijzonder kind en vice-versa. Het is een rigoureuze zelfontleding, die in opeenvolgende episodes uitgroeit tot een autobiografie in het klein.

Vooraleer echter via de Brief dieper door te dringen in hun wederzijdse verhoudingen, citeer ik uit «Hochzeitsvorbereitungen auf dem Lande» een korte episode, een kort gebeuren dat zich afspeelt voor het huis van de vader van de bruid, en dat als het ware het gehele Kafkiaans drama samenvat.

Voor het huis van de bruid, waar alles in gereedheid gebracht wordt, verschijnt plots een bedelaar met een harmonica in bizarre, uit elkaar gescheurde kledij. Ook zijn blik lijkt verscheurd en angstig. De kinderen, die voor het huis spelen, staken haastig en ietwat angstig hun spel voor de onbekende bedelaar die zwervensmoe ondanks al zijn inspanningen niet in staat lijkt te zijn zijn weg te vinden. Wij, zegden de kinderen, durfden niet met hem te praten en wij wachtten op de komst van de vader die luid en streng voor de bedelaar verschijnt.

«Wer bist du?»

«Ich komme aus Italien, sagte der Bettler, aber nie wie eine Antwort, sondern wie ein Schuldbekentnis. Es war als erkenne er in unseren Vater Seinen Herrn. Die Harmonika drückte er an seine Brust, als sei sie sein Schutz».

Deze enkele lijnen bevatten als het ware in een microkosmos het drama van de angst voor de vader — overigens in de gehele brief het leitmotiv — dusdanige angst dat de zoon, in dit verhaal de bedelaar en onderverstaan Kafka zelf, in deze angst geïmmobiliseerd wordt en onmogelijk blijkt te kunnen handelen — voor Kafka te leven.

In het slot van de brief bekent Kafka tegenover de vader schuld doch evenals de bedelaar die in zijn schuldig antwoord zijn miserabele harmonika tegen de borst drukt als een bescherming, biedt Kafka in zijn schuldbekentenis zijn literair werk aan, als grond van zijn onmacht niet te kunnen leven zoals de vader.

«Jij waart voor mij de maat van alle dingen» zegt Kafka in de Brief aan zijn vader. «Jij waart alles voor me» ook «Jij waart mijn ware opvoeder».

Kafka is oprecht wanneer hij dit schrijft, doch daar is ook in onderverstaan: jij waart overal waar ik was, en precies die alomtegenwoordigheid is het die mij heeft belet te leven. Het waren uw meningen die de mijne tot niets herleidden, het was uw stem en uw gezag, uw onbetwistbaar gelijk in discussies die mij ineen deden krimpen en elke mijner vooraf zo logische redeneringen tot een belachelijk gestamel bespottelijk maakten.

«U hadt zich louter en alleen op eigen kracht zo hoog weten op te werken, bijgevolg hadt U een onbeperkt vertrouwen in uw eigen mening... vanuit uw leunstoel regeerde U de wereld. Uw mening was de juiste, elke andere was krankzinnig, overspannen, mesjogge, niet meer normaal. Daarbij kwam, dat uw zelfvertrouwen zo groot was, dat U in het geheel niet konsekwent hoefde te zijn om toch gelijk te blijven hebben. Het kon ook voorkomen dat U helemaal geen mening hadt over een bepaalde kwestie en dat bijgevolg alle meningen, die met betrekking tot die kwestie ook maar denkbaar waren, zonder uitzondering fout moesten zijn.

«U kon bijvoorbeeld schelden op de Tsjechen, dan op de Duitsers, dan weer op de Joden, en dat niet om iets speciaals, maar in alle opzichten en tenslotte bleef er, buiten U, niemand meer over. U kreeg voor mij het raadselachtige, dat alle tirannen hebben, wier recht op hun persoon, niet op verstandelijke kwaliteiten gebaseerd is».

De jonge knaap voelde zich door de reus die zijn vader was als het ware verpletterd.

Met een bijna angstaanjagende nadrukkelijkheid weidt de brief uit over een allerfuitelste straf, die de zoon, in zijn vroegste jeugd eenmaal moest ondergaan en die, al was het eerder een morele dan een lichamelijke bestraffing, een onuitwisbare indruk op hem zou maken. Het kind Kafka werd eens op een nacht buiten het huis op een balkon gezet.

Kafka heeft zelf laten verstaan dat die straf niets onnatuurlijks had en dat zij, bedoeld als straf het gewenste gevolg had. Maar dit is het oordeel van het volwassen geworden kind. Voor het kind dat Franz toen was bleek de wanverhouding tussen «schuld» en «boete» verpletterend. Deze straf die een geweldige indruk naliet — tot de obsessie ervan toe — moet het kind zeer diep getroffen hebben.

Bij nacht buiten voor de gesloten deur — «allein vor der geschlossenen Tür» — het bijzonder afschrikwekkende buiten gedragen te worden — «das ausserordentliche schreckliche des Hinausgetragenwerdens», de plotse verschijning van die reusachtige man, zijn vader — «der riesige Mann, mein Vater, die letzte Instanz» en tenslotte opnieuw herhaald, hetgene hem het meest geobsedeerd heeft, het feit bij nacht uit de gemeenschap gestoten te worden.

Men denke hier aan het toneelwerk van Borchert « Draussen, vor der Tür », het verhaal van een soldaat die terugkeert uit Stalingrad, zijn echtgenote hertrouwd vindt en overal wordt buitengezet.

Alleen heeft deze soldaat een « tehuis » gehad. Hij kon nog vluchten in « herinnering »; Kafka heeft dit « tehuis » nooit gehad, zijn herinnering is alleen deze aan een reus die plots verschijnt, hem totaal vernietigd, paralyseert met een gevoel van absolute nietigheid.

De suprematie van de vader was ook in de spirituele orde verpletterend. « Vanuit uw leunstoel regeerde U de wereld ». Kafka was een angstig kind, zonder twijfel koppig zoals alle kinderen, zoals hij zelf schrijft:

« Ik was, aldus Kafka, een wat bang aangelegd kind, desondanks was ik beslist ook koppig, zoals kinderen dat zijn; verwend door mijn ouders was ik zeker ook, maar ik kan mij niet voorstellen, dat men niet met wat vriendelijke woordjes, door mij stilletjes bij de hand te nemen, met een hartelijke blik, alles van mij gedaan had kunnen krijgen, wat men maar wenste.

« Nu bent U in de grond een goedig en zachtvaardig man (wat hieronder volgt is daarmee niet in tegenspraak, ik heb het er daar alleen maar over, welke indruk uw verschijning op mij, als kind, maakte). Maar niet elk kind heeft genoeg uithoudingsvermogen en durf, om te zoeken, tot het bij die goedheid is aangeland. U kunt een kind alleen zo aanpakken, als U zelf nu eenmaal zijt, onder veel krachtvertoon, herrie en driftbuien en in dit geval leek dit U bovendien daarom nog de aangewezen manier, omdat U mij wilde zien opgroeien tot een krachtige, dappere jongen ».

Zien opgroeien tot een krachtige dappere jongen. Dit was het zonder twijfel wat vader Kafka wilde. Maar steeds en opnieuw heeft hij het kind vernederd en gekwetst. Bij Kafka hebben al deze feiten, zonder uitzondering een catastrofe: teweergebracht. Hij had de indruk absoluut alleen te staan tegenover zijn vader, in de eenzaamheid van een wereld waar de spelers waren een onvoorstelbaar grote reus wiens antagonist een klein bevend wezentje was dat alle vertrouwen in zichzelf verloren had:

« De moed, de vastberadenheid, het vertrouwen in de toekomst, het plezier dat ik in het een of het ander had, hielden niet stand tot het einde toe, wanneer U ertegen was of ook wanneer alleen al aangenomen kon worden dat U ertegen was; en aangenomen kon dit wel bij ongeveer alles worden wat ik deed... Ik begon als ik met U praatte — U bent, zo gauw het over dingen gaat die U betreffen, een uitstekend redenaar — te stotteren, mijn praten kreeg iets stokkends; ook dat was U nog te veel, tenslotte zweeg ik, eerst misschien uit koppigheid, dan omdat ik, als U er bij was, noch denken kon noch praten. En omdat U mijn enige werkelijke opvoeder was, had dat in mijn leven overal zijn uitwerking ».

De vicieuze cirkel was gesloten. De vader op voorhand het mislukken aankondigend, verlamde het kind zodanig dat de mislukking onontkoombaar was; en met ieder nieuwe mislukking vond de vader nieuwe argumenten om een volgende reeks van mislukkingen te voorspellen. Alleen al de houding van zijn vader, die meestal niet uitgesproken, toch duidelijk laat aanvoelen dat hij geen vertrouwen in de kunde van zijn kind had, heeft Kafka als een onnoemelijke last ondergaan en leidde er tenslotte toe, dat hij zichzelf ging verachten.

Zonder twijfel heeft Kafka van zijn vader een lucied en toch teneerdrukkend portret getekend, maar nergens ook veroordeeld hij zijn vader, want hij eerbiedigde zijn vader en nam steeds de schuld op zichzelf.

Eenzaamheid en verstikking onder de superioriteit van zijn vader groeiden bij Kafka, langs de hem zo inherente angst, tot een gevoel van schuld die de sleutel is tot zijn leven en werk.

« Waar ik ook was, ik voelde mij veroordeeld »: niet alleen had zijn vader in zijn verbeelding reusachtige proporties aangenomen, maar Kafka voelde zich door de uitspraken van zijn vader veroordeeld, teruggeworpen in een schuldige luiheid, hij woonde in een hel van stilte, eenzaamheid en inactiviteit, in het hem verlamme gevoel van een oordeel en een veroordeling die hem door muren heen steeds bereikte en hem versteende.

Kafka voelde zich veroordeeld en tegen dit vonnis was geen beroep mogelijk. Er was geen tweede instantie. De uitspraken van zijn vader waren bovendien arbitrair, in deze zin dat de vader zichzelf niet hield aan zijn, voor Franz al reeds onbegrijpelijke en ondoorgrondelijke wetten en voorschriften. Juist in dit gebrek aan logica zal Kafka, later, terugblikkend op zijn jeugd, een bewijs vinden van de onstuimige vitaliteit en van de onstuitbare wilskracht die zijn vader bezat en waardoor hij ervan verstoken bleef.

Men make hierbij de bedenking dat Kafka als kind onvoorstelbaar eenzaam geweest is. Zelfs elke mediatie — voor alle kinderen de moeder — schijnt uit het leven van Kafka gesloten. Hij kan weliswaar terecht bij zijn moeder zoals hij zelf zegt:

« Men kan wel altijd bij haar terecht, maar ook dan nog was het slechts in betrekking tot U, van wie zij teveel hield, aan wie zij te trouw toegewijd was.

« Ik kon wel bij haar terecht, doch wanneer ze mij in het geheim iets toeliet, me in het geheim beschermde, voelde ik mij opnieuw het verdachte wezen, de heimelijke bedrieger die zich schuldig voelt door zijn onbeduidendheid, en onbekwaam is op een andere manier dan langs omwegen te bekomen waarop hij meent recht te hebben ».

Ook voor de moeder was het hoogste gezag de vader, voor wie zij een liefderijke en vererende schrik had, en voor wiens rechtbank zij haar zoon steeds terugstuurde.

Dat deze eenzaamheid zeer zeker negatief zal gewerkt hebben in de verhouding vader/zoon laat geen twijfel. De uitspraken en veroordelingen van zijn vader zullen bovendien deze eenzaamheid nog accentueren daar deze alleen voor Franz bestemd waren. De vader van Kafka had inderdaad grote verwachtingen gekoesterd omtrent zijn zoon in wie hij de opvolger in zijn zaak zag. Hij heeft misschien meer van Franz gehouden dan van zijn andere kinderen, en precies in deze liefde — die in haar uitdrukking Franz als onbegrijpelijk voorkwam — heeft de vader het schuldgevoelen nog sterker doen aangroeien. Franz Kafka wist dat hij zijn vader ontgoochelde, niet alleen omdat hij in een andere denk- en gevoelswereld leefde, maar evenzeer omdat hij wist dat wat zijn vader van hem verlangde hij het in zijn diepste wezenheid aankon, maar dat de manier waarop zijn vader dit in hem wilde verwezenlijken hem geheel verlamde en onbekwaam maakte.

Zo groeit Kafka op in de angst voor zijn vader die hem als een levend verwijt voor zijn onbekwaamheid was, doch ook in de angst alleen te zijn. De angst geen binding te kunnen vinden, niet bekwaam te zijn in een gemeenschap te treden. Zo moet ook uitgelegd dat Kafka zijn opeenvolgende verlovings ten spijt nooit in het huwelijk is kunnen treden:

« Het belangrijkste huwelijksbeletsel evenwel is mijn nu al onuitroeibare overtuiging, dat, om een gezin te kunnen onderhouden, om zelfs maar aan het hoofd ervan te kunnen staan, juist die eigenschappen nodig zijn, die ik weet dat U ze bezit, goede en evengoed slechte eigenschappen, alles tegelijk; zoals zij in U organisch zijn verenigd, kracht om te beginnen en minachtig voor wat die kracht mist, een goede gezondheid en een zekere onmatigheid, welbespraaktheid en de ontoereikendheid daarvan, zelfvertrouwen en een zekere steilheid van opvattingen, superioriteitsgevoel, en een tyranniek optreden, mensenkennis en wantrouwen in de meeste mensen; verder ook goede eigenschappen zonder een slechte keer-

zijde, als werklust, uithoudingsvermogen, tegenwoordigheid van geest, durf.

Van dat alles had ik in vergelijking met U zo goed als niets, of maar heel weinig, en op basis van dat weinige wilde ik het wagen te trouwen, terwijl ik toch zag, hoe zwaar zelfs U het in het huwelijk te stellen hadt, en hoe U tegenover uw kinderen zelfs faalde.»

Men ziet dus de voortdurende wisselwerking en het ineenvloeden van de verschillende complexen in Kafka.

Er is de superioriteit van de vader, die de vader zelf niet als een superioriteit etaleert, maar die in het karakter, in de natuur van de vader ligt. Aan het slot van zijn brief zal Kafka dit weten, doch die superioriteit heeft hij in zijn jeugd begrepen als een voortdurend verwijt «het leven niet aan te kunnen», terwijl hij ook dit verwijt aanvoelt als tot hem, en hem alleen gericht. Hij is dus de enige die onbekwaam is en die elkeen met de vinger nawijst. Elke overgang van klas op het gymnasium voelt Kafka als een spottend mededogen voor zijn totale onbekwaamheid, alleen maar omdat hij toch zo onbekwaam is wordt hij tot een volgend jaar toch toegelaten. De wereld rondom hem is bewoond door wezens die allen zonder uitzondering, het gezicht van de vader aangenomen hebben.

Uit de superioriteit van de vader groeit zijn angst voor de vader, die hij, niettegenstaande alles, met een vreemde mengeling van liefde en haat bemind en vereerd heeft; de sterke man, maar ook de vreselijk sterke man.

Wordt hij door deze angst verpletterd, geterroriseerd tot de gehele paralyse toe, valt hij in een bewegingsloze melancholie — «een zwaarte als van de aarde zelf» noemt Kafka dit — inaktief komt hij niet los van de dingen en de situaties van het heden,

«niet uit grondigheid, schrijft Kafka, of omdat zij zozeer mijn interesse hadden, maar, voor zover de oorzaak niet gedachtenloosheid was, uit treurigheid en angst, want omdat het heden voor mij zo treurig was, dacht ik het niet vaarwel te mogen zeggen, voordat het in geluk opging».

Kafka wilde inderdaad zijn leven ordenen en zich daarin bevrijden om naar een heerlijke nieuwe wereld over te stappen.

De angst te blijven haten in het heden, zonder zich werkelijk te kunnen bevrijden, dringen Kafka in een minderwaardigheidsgevoel:

«waar ik mij al bang maakte voor de kleinste stap die ik in het heden zette, durfde ik mij evenmin te gewaardigen, gezien mijn belachelijk kinderachtig optreden, tot een ernstig en verantwoord oordeel over de grote mannelijke toekomst, die mij ook meestal zo onmogelijk is voorgekomen, dat mij elk beetje vooruitgang een vervalssing leek en het meest voor de handliggende al onbereikbaar.

De premisse waaruit Kafka vertrokken is, het verwijt van de vader «dat hij het leven niet aankan» is aldus bewezen.

En precies in het bewijs dat «hij inderdaad het leven niet aankan» groeit een onbegrensd schuldgevoel, dat in elk van zijn werken als een obsessie steeds terugkeert. En hoewel Kafka beseftte dat dit alles het resultaat van zijn opvoeding was, kon hij zich niet losmaken van deze allesoverweldigende vreselijke vaderbinding, oorzaak en tevens einde.

«Door U had ik mijn zelfvertrouwen verloren, in ruil daarvoor kreeg ik een onbegrensd schuldgevoel terug. Met de herinnering aan deze onbegrensdheid schreef ik eens over iemand heel juist: 'Hij is bang, dat zijn schaamte hem nog zal overleven'».

Zijn gehele verdere leven zal een pogen zijn zich uit

de invloedssfeer van zijn vader los te maken en in regionen aan te landen die aan die invloed onttrokken bleven.

De oplossing zag Kafka alleen in het zich bevrijden van het schuldgevoel. Dit schuldgevoel ontdebelt zich hier en is haast parallel met de dubbele «heilsparing» die Kafka aanwenden zal. Er is «een bewustzijn van schuld» in Kafka zelf en «een oordeel van de anderen omtrent de schuldige».

Het gevoel schuldig te zijn was, zoals reeds herhaaldelijk aangetoond, voor Kafka gebonden aan het vaderlijke oordeel «onbekwaam te zijn te leven». De oplossing lag voor Kafka in het, door de liefde van en voor een vrouw, zelf vader worden. Zich aldus te onttrekken aan de sfeer van de vader, aan de beperkt gesloten gemeenschap waarin de vader het enige onontkombare en onomstootbare hoofd was, en een nieuwe gemeenschap te stichten met vrouw en kinderen die zou gebaseerd zijn op liefde en wederzijds begrip.

Meerdere malen is Kafka verloofd geweest, doch tot een huwelijk is het tenslotte nooit gekomen. Ook de verhouding met Milena die hij op latere leeftijd had en die voor hem oneindig veel betekend heeft, mag niet als een huwelijk aangezien worden.

Kafka zelf geeft als reden van zijn celibaat, hetgene ik hoger reeds citeerde, het verwijt dat de vader in zijn superioriteit zijn zoon laat ondergaan, waardoor deze zich verstoken zag van de eigenschappen die hij in zijn vader vond en die nodig waren om een huwelijk werkelijk aan te gaan. Het huwelijk behoorde bij uitstek tot het domein van de vader.

Ik geloof nochtans dat dit evenals voor vele andere dingen die Kafka niet verwezenlijkte moet aangezien worden als een soort 'konstruktie achteraf' een uitleggen, een verantwoording 'waarom niet'.

M.i. ligt de reden meer in de onmogelijkheid die Kafka in zichzelf aanwezig wist om werkelijk in een gemeenschap te treden.

Charles Moeller noemt dit «L'incapacité d'aimer» — een tragedie die Kafka innerlijk verscheuren zal.

Voor Kafka was de betrekking tot een vrouw op de meest wezenlijke manier gesplitst. Er loopt een duidelijke lijn tussen de vleeselijke liefde en de spirituele liefde.

«Kafka» schrijft Charles Moeller «fut déchiré toute sa vie par l'obsession inscrite dans sa chair, d'une sexualité sordide et sale et par une nostalgie de pureté inhumaine (bovenmenselijk) qui rendait l'air irrespirable à toutes celles qui auraient voulu vivre avec lui. Autrement dit, il y avait en lui du bestial dans la vie charnelle, et de l'inhumain dans la lucidité de son amour spirituel.»

Kafka is er inderdaad nooit in geslaagd beide «liefdes» in een volmaakt uitgebalanceerd huwelijk om te zetten.

Zeker had hij geen weerzin voor de vleeselijke liefde maar toch kwam deze hem voor als iets waarbij hij een deel van zichzelf, iets van zijn menswaardig zijn verloor. In zijn Brief wijst Kafka dit aan een grof gespot door zijn vader tijdens een vraaggesprek van de jonge, haast nog kind zijnde Kafka, over de liefde, meer bepaald over zijn ontlukende vleeselijke driften. Die enkele grofheden — of waren die slechts grof in het overgevoelige gemoed van Kafka? — zouden in Kafka een dergelijke weerzin hebben teweeggebracht dat hij er inderdaad nooit in gelukt is de vleeselijke liefde te transcenderen in een volmaakte menselijke verhouding.

Voor Kafka was het wezenlijke in de liefde een vergeestelijktte communicatie tussen twee wezens, het ineenvloeden van elkaars wederzijds begripen. Kafka heeft — in een voortdurende innerlijke tweestrijd tussen het bestiale 'de vleeselijke drift' en het bovenmenselijke 'de spirituele liefde' — de onmogelijkheid beseft om met een vrouw samen te leven, vrezend enerzijds het objekt

van zijn liefde — in zijn ogen — te verlagen en anderszins wetend dat louter geestelijke liefde nu eenmaal in het huwelijk onbereikbaar was.

Tenslotte, en nu kom ik tot de tweede 'heilsoging' waarin Kafka geloofd heeft zich te kunnen bevrijden van zijn schuldgevoel — schuldgevoel hier dan te begrijpen als het oordeel van anderen over de schuldige.

Kafka had oorspronkelijk zijn «Brief an den Vater» willen betitelen als «Proef van een Vlucht voor de Vader». Maar de vader vluchten betekende uiteindelijk het radicale vonnis van veroordeling oplopen.

Daarom is de brief dan ook een verantwoording, een poging om het vonnis die anderen over zijn schuld hadden uitgesproken, weg te nemen.

Kafka was er niet in geslaagd door huwelijk te bewijzen dat hij leven kon. De enig mogelijke redding die Kafka overbleef was zijn roeping tot de kunst. Nochtans steekt ook hierin een dualiteit. Hoe graag Kafka tegenover de vader zou bewezen hebben dat hij leven kon door nieuw leven te scheppen, bleef in hem de vrees dat deze reële oplossing de irreele — de literatuur in de weg zou staan.

Dat Kafka tussen beide zeer gearzeld heeft en tot in zijn diepste gemoed verscheurd werd blijkt uit verschillende aantekeningen:

«Onbekwaam alleen de last te dragen van het leven, niet dus onbekwaam te leven, integendeel, het is zelfs onwaarschijnlijk, dat ik de kunst versta, met iemand te leven, maar onbekwaam ben ik, de stormachtige, onstuitbare eisen, die leven en persoon mij stellen, de offensieve krachten van tijd en leeftijd, de vage lust tot schrijven, de slapeloosheid, de dreigende waanzin — dit alles alleen te dragen, daartoe ben ik onbekwaam. Misschien, dat moet ik er natuurlijk wel bijzeggen. De band met F. (zijn verloofde Frieda) zal mij meer weerstandsvermogen geven».

en verder:

Gisteren zei mijn zus:

«Alle getrouwen (uit onze kennissenkring) zijn gelukkig, ik begrijp het niet, ook deze uitspraak gaf mij te denken, ik kreeg opnieuw angst»

en,

«Ik moet veel alleen zijn. Wat ik tot stand bracht, is enkel een gevolg van het alleen zijn.»

nog,

«Angst voor het zich te binden, het zich aan een ander verliezen. Dan zal ik nooit meer alleen zijn.»

Herhaalde malen heeft Kafka in zijn dagboeken de verlossende en folterende macht van de kunst beschreven. Of het Kafka ging om het voltooien van romans en novellen lijkt zeer twijfelachtig. Kafka had geen ambities een groot romanschrijver te worden, noch beseftte hij de kracht van zijn sterke episch-dramatische stijl. Hij heeft dan ook onder kunst niet zozeer zijn creatief werk bedoeld dan wel zijn zoeken naar het essentieel wezen van de mens en zijn verhouding tegenover de wereld. In deze zin kunnen wij spreken van Kafka's kunst van leven, zijn en denken. De ontleding van deze begrippen en de concrete realisatie in onze wereld zijn dan ook de grondslagen van zijn ganse werk, en betekent de zijn- en denkfunkties van de mens tegen elkaar afwegen en een harmonisch geheel ontdekken. Doch juist in de tegenstrijdige aard van beide funkties ligt het ontgoochelende en soms absurde van Kafka's wereld. De denkfunkties staan in dienst van een abstracte 'geestige Welt' en zijn niet te scheiden van 'die sinnliche, böse Welt', die in de eerste leeft en waarin de empirische wereld en de lichamelijke mens (der Körper) zich manifesteert. De droom

van Kafka is uit deze zinnelijke wereld te ontsnappen in een metafysische denkwereld, waar algemeenmenselijke waarden heersen die slechts door de ganse mensheid kunnen gerealiseerd worden. Deze utopische sprong kan alleen de kunstenaar verwezenlijken die deze algemene waarheid begrijpt.

Ik geloof dat dit — de steeds weerkerende dualiteit: enkeling/gemeenschap — vader/zoon — huwelijk/kunstaarschap —, de kern is van Kafka's leven en werk: de zinnelijke wereld tegenover de metafysische denkwereld, en in deze zin moet ook het slot van de Brief an den Vater geïnterpreteerd.

Aan het slot laat de Brief namelijk de vader zelf aan het woord komen en hem het volgende gefingeerde antwoord op het voorafgaande geven:

«Maar terwijl ik dan zo, openlijk, en dat is ook mijn bedoeling, alle schuld uitsluitend op jou schuif, wil jij, 'hyperintelligent' en 'hyperfinjevoelig' tegelijk, ook mij vrijspreken van alle schuld. Natuurlijk lukt je dit laatste alleen maar in schijn (meer wil je immers ook niet) en tussen de regels blijkt in weerwil van alle 'frases' over wezen, natuur, onoplosbare tegenstellingen en hulpeloosheid, dat ik eigenlijk degene ben die de aanval heeft geopend, terwijl alles wat jij je veroorloofde puur zelfverdediging was. Hiermee zou je dus, alleen al door je onoprechtheid, genoeg hebben bereikt, want je hebt drieërlei bewezen, ten eerste dat jij onschuldig bent, ten tweede dat ik schuldig ben, en ten derde dat jij uit loutere grootmoedigheid bereid bent, niet alleen mij te vergeven, maar, wat meer en minder is, ook nog te bewijzen en te willen geloven, dat ook ik, wat weliswaar in strijd is met de waarheid, onschuldig ben.»

verder:

«Jij bent dus degene die niet tegen het leven opgewassen is; maar om het jezelf daarin toch nog gemakkelijk te maken en een onbezorgd leven te kunnen leiden zonder veel zelfverwijten, bewijs je, dat ik alles waarin je tegen het leven wel was opgewassen, van je heb afgenomen en in mijn zak heb gestoken.»

De vraag: «Wat liet Kafka gelegen aan de instemming van de vader» dient m.i. niet meer gesteld.

Voor Kafka is het empirische beleven van de afschuwwekkende verhouding vader/zoon en vice-versa een aanleiding geweest, een gegeven voor de schrijver Kafka, de denker Kafka, en tenslotte ook voor de mens Kafka, om zich te bezinnen en bezinnend te geloven dat de uiteindelijke bevrijding niet ligt in het bewijs de sleur van het alledaagse leven aan te kunnen maar in het geloof in de mens, in de mens die Kafka van zichzelf voorstelde

«Dat je altijd weer zou willen beoordeeld worden naar wat je werkelijk, in diepste wezen, in alle sympathie zijt.

Maar er wordt altijd alleen maar naar je prestaties gevraagd — er is immers geen andere toetssteen van je mentaliteit, ook geen ander houvast voor anderen dan de uiterlijke blijken van die mentaliteit.

Maar je wil niet getest worden. Je wil dat men je gelooft. Ieder mens namelijk verlangt — evenals iedere Godheid — geloof om zich heen. Dan alleen kan de ziel zich in al haar sublieme onaliedaagse kwaliteiten ontplooiën, als zij bespeurt, dat er vertrouwen is, dat haar wordt geschonken».

Kafka n'est qu'un commencement.

Bibliografie:

- Brod, Max, «Franz Kafka, een biografie».
- Janouch, Gustav, «Gesprekken met Kafka».
- Uyttersprot, Herman, «Praag's Cachet».
- Grillet, Frans, «Franz Kafka».
- Moeller, Charles, «Littérature du XXe Siècle et Christianisme», t. III.
- Timmermans, René, Opstel in «Dietse Warande en Belfort» 1955, blz. 70-80.
- Barrett, William, «Existentialisme».

Rede van Mr. Albert DE GRUYSE, Stafhouder der Balie van Kortrijk.

Men beweert dat in de Romeinse tijd, onze Confraters van toen, dermate bedreven waren in de « ars bene dicendi » dat zij even wijzelijk konden handelen « de omni re scibili et quibusdam aliis »:

Onze jonge Balie wil het, voor wat haar betreft, blijkbaar houden bij die faam. De vaste traditie getrouw, maakt zij keer op keer aanspraak op een jong talent om ons bij de opening van het Gerechtelijk jaar, te vergasten op een Conferentie, waarvan het onderwerp vrijuit door de candidaat-conferencier wordt vastgesteld.

Dat de stafhouder daarbij niet altijd vrij staat van enig avontuur, moge uit mijn eigen ervaring « ten genoegen van rechte » blijken.

Waar ik mij aanvankelijk en « in tempore non suspecto » ingevolge een verkeerde signalisatie, tijdens serene vakantiedagen getraind had om Montesquieu achterna te lopen op zoektocht naar zijn « Esprit des Lois », moest ik, op de drempel van het nieuw gerechtelijk jaar, tot mijn verbijstering, vernemen dat het dan toch niet, op de openingsconferentie, over Montesquieu maar (horeresco referens!) over Kafka zou dienen te gaan.

Die kleine belevenis gaf ik u prijs, mijn waarde confraters, om u te laten begrijpen dat men nooit of nooit de « homo unius libri » dient te zijn...

Mijn waarde confrater, meester Van Steenkiste, ik wil u in de eerste plaats danken en loven omdat u zich aan het ongewone heeft gewaagd.

U heeft ons met name, door de keus van uw onderwerp, bij de aanloop van dit gerechtelijk jaar, een Drempelmeditatie opgedrongen.

De ruwe konfrontatie met de donkere wereld van Kafka, waartoe u ons met uw voordracht heeft verplicht, heeft ons scherper doen bezinnen over al die opgejaagde onrust, die moedeloze onzekerheid en die vlaag van opstandigheid die voor onze tijd zo tekenend zijn.

Kafka is er meer dan vijftig jaar geleden, de Visionair van geweest, en niet zonder reden heeft men hem bestempeld als de Seismograaf van onze tijd.

Met hypergevoeligheid heeft hij van in zijn tijd reeds de trillingen aan gevoeld die de breuk tussen twee tijdperken hebben aangemeld.

Een van zijn biografen (Frans Bauwer) getuigde van hem « hij behoort tot de overgevoeligen, de zieken, net als Dostojewski en hun ziekte bestaat dan daarin dat zij « het komende » vóórvoelen ».

Dit: « komende » het was in zijn visie en volgens zijn eigen uitspraak: « de absurde wereld, met zijn bureaucratie, zijn inquisitoriale politie, zijn kampen van de dood »; maar het was ook die griezelige wereld van vereenzaming, van vertwijfeling en angst, overladen met fataliteit en misverstand:

Die wereld, had, hij zichzelf niet gemaakt.

Boeiend heeft onze conferencier ons verteld over de jeugd van Kafka: over zijn leven als kind in het oude Praag, over het tragisch conflict dat hem voortdurend met zijn vader in spanning hield en hem het troosteloos gevoelen gaf van zelf het leven niet aan te kunnen.

En alles volgde in het leven van Kafka dezelfde sinistere lijn.

— het aarzeland veroveren van een bediening op een verzekeringskantoor waar hij, vereenzaamd, dag-in, dag-uit de diepte-daardie ziet van menselijke verhoudingen in een onrechtvaardige wereld, tot hij er misselijk van werd.

— het uiteenspatten van schuchtere liefdedromen vooraleer zij ook maar even de realiteit hadden bereikt.

— en verder dan: die uitputtende T.B.C. met het lange lijden in een sanatorium en het sterven zonder troost, een leven kortom waar de zon zich zo weinig heeft laten zien.

U had gelijk, waarde confrater, het beeld van dit zo duister leven van Kafka, met forse trekken door te borstelen tot een indrukwekkend « toile de fond ».

Eerst vanuit die zwarte achtergrond van zijn bestaan, kan men ontdekken dat in het oeuvre van Kafka heel wat meer steekt dan triestige poëzie. Het is uw bijzondere verdienste geweest in een uitstekend literaire inkleding, waarvoor u op zich zelf reeds alle lof verdient, de psychologie van de figuur van Kafka haast tot op de draad toe meesterlijk te hebben ontleed.

De schrijver Kafka ontmoet men nooit als de kunstenaar die schoonheid etaleert. Hij schrijft alleen omdat hij iets te zeggen heeft, en omdat hetgeen hij te zeggen heeft er hem toe dwingt:

Het schrijven is voor hem een uitweg voor innerlijke geladenheid. Moet dit wel anders worden geïnterpreteerd wanneer hijzelf noteert « schrijven als vorm van gebed »?

En toch schrijft hij vaak met weezin en tegen goesting in, omdat alles voor hem beklemmend is:

« het licht — schrijft hij — stoort mij, de huizen, de ramen aan de overkant. Als de verschrikkelijke slapeloze nachten er niet waren zou ik helemaal niet schrijven. »

Hij voltooit overigens geen enkel werk. Het is alsof hij niemand lang wil laten delen in zijn eenzaamheid en zijn verlatenheid.

Hij houdt het bij het uitbeelden van situaties, het scheppen van fragmenten.

En dan nog wordt hij telkens aangegrepen door de twijfel of al zijn woorden waarheid zijn, en of ze niet in de kiem de huichelarij bevatten, waarvan hij precies de grote aanklager heeft willen zijn.

Is Mao in onze dagen niet begaan met eenzelfde vrees, wanneer hij schrijft: « mooie woorden zijn niet waar, ware woorden zijn niet mooi. »

Het is in ieder geval, tegen de wil van Kafka in, dat wij vandaag zijn werken te lezen krijgen.

Zo zeer minachtte hij wat hij geschreven had dat hij in zijn afscheidsbrief aan zijn goede vriend Max Brod in dezer voege de zo triestige opdracht gaf: « Beste Max, mijn laatste wens: alles wat er zich in mijn nalatenschap aan dagboeken, manuscripten, of brieven bevindt, zonder uitzondering verbranden ».

Ik bid u mij te verontschuldigen, waarde meester Van Steenkiste, wanneer ik dermate nog op uw eigen voordracht epilogeer. Geloof mij vrij, de schuld ligt bij Kafka zelf, waarvan men de fascinerende geheimzinnigheid niet zo vlug ontloopt.

Het oeuvre van Kafka?

Bij eerste zicht doet het aan als een zeer vreemd landschap, met het triestig uitzicht op chaotische verlatenheid, zowat een « lunaire » landschap « avant la lettre ».

Men moet er binnendringen, om er de ongemene schoonheid van te zien.

Daartoe bent u voor ons, waarde conferencier een perfecte gids geweest.

Kafka's werk is literair aangrijpend omwille van de koele, scherpe en heldere taal.

Het is zuivere berglucht die men inademt.

Men gewent zich achteraf nog moeilijk aan de maffe atmosfeer van de oude Romantiek.

Kafka overigens heette er de « heksluiter » van te zijn. Camus en Sartre bevestigden die faam.

Hij schrijft aanschouwelijk, zonder pathos noch effectdoenerij. Het klinkt allemaal zo echt, zo weinig gemaakt.

— Men ziet en men voelt als het ware, de kever in de « metamorfozen » rondkruipen, met het verlangen de wereld eens van uit een andere hoek te zien.

— Men ontwaart, als het ware uit de scherpte van één zin, in « Der Prozesz » de benauwelijke situatie van de man die zichzelf probeert gerust te stellen.

— En mag ik u tot eigen voldoening, even maar aanwijzen hoe Kafka in de aanhef van « das Schloss » met een haast geraffineerde soberheid, aan het uitbeelden gaat. « Het was laat in de avond toen K. aankwam. Het dorp lag diep in de sneeuw. Van de brug waarop het slot stond was niets te zien: hij was omgeven door mist en duisternis; zelfs niet het zwakste schijnsel duidde aan waar het grote slot lag.

Lange tijd stond K. stil op de houten brug die van de grote weg naar het dorp leidde en keek omhoog in de schijnbare leegte. »

Dit sobere proza is alleen doorgoten met de volle maat van droefheid.

Het doet mij denken aan het vers van Van Ostayen in zijn « Bezette Stad »: « de treinen hebben het matte ritme van moeë mensen ».

Kafka dooft, vooraleer de werkelijkheid gade te slaan, één voor één de lampen die kunstmatig de echte duisternis hebben verdrongen.

Is het daardoor niet dat hij tegen alles aanstootte dat slechts overeind was gebleven door de kunstmatige beliching die door hem moedwillig was uitgedoofd?

Onafgezien immers van zijn betekenis op litterair gebied, kreeg Kafka zijn ware gestalte in het maatschappelijk beeld van onze tijd.

Van Kafka's werk maakt men zich inderdaad niet af als van een of andere boek dat men na lezing zomaar ter zijde schuift.

Het blijft nàleven — het legt ons vragen voor — en het brengt veelal enige onrust bij.

Het is een feit dat het een ganse generatie heeft beroerd in die mate zelfs dat men het als verbazend heeft genoemd « hoe de hedendaagse gedachten-stromingen, met een nooit verzadigde interesse, de ideeën van zijn werk hebben gecapteerd: »

Om een wezenlijke « boodschap » ging het eigenlijk niet, want Kafka nam nooit de allures aan van een profeet, die met wijsd gebaar de weg wil wijzen. Hij had daartoe, naar eigen bekentenis, de zelfzekerheid niet.

Hij bedoelde zelfs niet eens « moraliserend » te zijn.

Bij een gesprek met de pers, zei Kafka eens « de waarheid behoort tot de weinige grote en waardevolle dingen in het leven die je niet kan kopen. Ze wordt de mens geschonken zoals liefde en schoonheid. Maar de krant is een artikel waarmede handel wordt gedreven. »

En toen hem hierop werd gevraagd of het aldus diende begrepen te worden dat de pers de domheid van de mensen in de hand werkte, reageerde hij slechts zeer discreet:

« nee, alles, zelfs de leugen dient de waarheid. De zon wordt door de schaduwen niet gedoofd. »

Dit zoeken naar waarheid is blijkbaar zijn enige hartstocht geweest. Die hartstocht verraadde spijs alles zijn liefde voor de mens.

Kafka heeft helaas in zijn leven, zelfs in zijn geloof, zo weinig zon gezien.

Hij is hopeloos droevig geworden omdat hij nooit bij machte is geweest de rijkdom van de mens en de schoonheid van de wereld te zien.

Het klinkt zo wanhopig wanneer hij schrijft:

« wij zijn als treinreizigers die in een lange tunnel verongelukkig en wel daar waar het licht van de inrit niet

zichtbaar meer is, en dat van de uitrit zo zwak dat men het telkens uit het oog verliest: »

Maar zijn aanklacht tegen de maatschappij is er des te ontroender om.

Kafka ging tegen die maatschappij niet te keer in een scheldende trant. Het gebeurt met een vlijmscherp ontleedende methodiek en bitter exact klinkt zijn ingekeerde contestatie soms door:

« de fabrieken zijn niets anders dan organen om geld te verdienen » — schrijft hij — « Daarbij spelen wij maar een ondergeschikte rol. Het voornaamste is het geld en de machine. De mens is niets meer dan een ouderwets onderdeel van de kapitaalsvermeerdering, een overblijfsel uit het verleden. Zijn wetenschappelijke, ontoereikende kwaliteiten zullen al spoedig door onberispelijk denkende automaten worden vervangen. »

Aldus Kafka in de eerste jaren van het tweede decennium van deze eeuw, veertig jaren voor Servan Schreiber.

Kafka is echter geenszins de zoeterige maatschappelijke dromer.

Met macabere ironie gaat hij de maatschappij te lijf.

Hij rukt het masker af van eender wie het huichelend draagt, en zo aanschouwelijk wordt het vertoon, dat zelfs Ensor het hem in zijn meesterlijk doek, niet gelijkmatig vermocht na te doen.

Kafka werd een wereldverschijnsel. Voor velen « een manie ».

Velen — ontelbaar velen — hebben zich vastgeklampt aan zijn werk, omdat zij daarin, als in een spiegelbeeld, hun eigen angst, hun eigen onvoldaanheid en hun eigen opstandigheid tegen de onrechtvaardige maatschappij hebben ontdekt.

Dat dit alles eensdaags tot uitbarsting moest komen was haast onvermijdelijk. Kafka had daartoe een enorme hoeveelheid explosieve brandstof opgehoopt, en zij wachtte alleen op de kleine vonk. Spreekt ons de geschiedenis hier niet aan van zoveel agitatie en contestatie, tot en met de jongste belevenissen van een Rudi Dutschke tot deze van Jan Palach?

Het wezen van de zaak ligt zeer diep.

Het voornaamste is, — zoals Prof. Brugmans het onlangs schreef: « dat er een zware malaise heerst in de mensenwereld, bij ontwikkelden en bij niet-ontwikkelden, bij burgers van kapitalistische en niet-kapitalistische landen. Dit gevoel komt voort uit het feit dat onze samenleving geen ziel meer heeft. »

Was het tenslotte daarom niet dat Kafka in naam van de nieuwe gemeenschap, aan die vermolmdde oude maatschappij het proces heeft aangedaan?

En is het precies ook daarom niet dat zelf in zijn diepe wanhoop dan toch nog een zwakke wekroep doorslaat naar een nieuwe hoop en dat in zijn zo duistere wereld, spijs alles, al zij het zeer sporadisch, wat aarzelende zon te voorschijn komt?

De wereld van Kafka dient ons, als juristen, des te sterker aan te grijpen, omdat in die wereld van duisternis en vrees, van wantrouwen en opstandigheid, de intense behoefte leeft naar waarheid en gerechtigheid.

Kafka schreef eens dat hij het geluk slechts zou kunnen vinden wanneer hij « de wereld op zou kunnen heffen naar het reine, ware en onveranderlijke ».

Hij zelf voelde zich daartoe machteloos, omdat zijn verlangen zelf door angst en vertwijfeling onophoudend werd aangetast en neergehaald.

Dit verlangen loopt echter het werk van Kafka achterna.

Het moge voor ons als aanleiding maar ook als uitnodiging gelden om ons positief in te stellen opdat de wereld anders, d.i. beter zou kunnen zijn:

Meester Van Steenkiste, omdat u ook zo schitterend die boodschap heeft toegelicht, bied ik u namens de balie, onze zeer oprechte dank.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. Willy LIETAER, Voorzitter van de Conferenties der Jonge Balie te Kortrijk.

Geachte Vergadering,

... Deze rouw ('s voormiddags werd de heer Vrederechter Henderickx ten grave gedragen — N.v.d.R.) werpt een schaduw op een week die goed begonnen was. Het K.B. van 12--9-69, verschenen in het Belgisch Staatsblad van dinsdag 11., maakt een stuk onrecht ongedaan, waar het de Rechtbank machtigt, in bepaalde gevallen, een gedeelte van de advocaatskosten ten laste van de verliezende partij te leggen. De bedragen, die de resultante zijn van bekommernissen allerhande, laten wij buiten beschouwing: hoofdzak is dat het K.B. de principiële erkenning inhoudt van het nut van de advocaatstussenkomsten, en er de logische konsekwentie uit trekt.

Mijnheer de Stafhouder,

Dit k.B. wortelt in art. 1022 van het G.W. Maandenlang hebt U als Voorzitter van de Commissie van Justitie, geduldig en konstruktief, de debatten geleid die de afkondiging van dit Wetboek hebben mogelijk gemaakt. U hadt waarachtig het Stafhouderschap niet nodig om Uw tijd te doden. Als politiek mandataris en Ondervoorzitter van het Europese Parlement, hebt U reeds meer dan de handen vol. Bovendien is elke opdringerigheid U vreemd, U hebt de stilte en de boeken lief. En toch heeft het U diep en zichtbaar getroffen dat Uw confraters, zonder dat U erom verzocht en zonder dat U erop rekende, U als Stafhouder hebben verkozen. Dit bewijst dat de advocatuur nog iets meer is dan alleen maar een beroep en dat, een zekere vervreemding ten spijt, Uw hart aan de Balie was gebleven.

Mijnheer de Vice-Deken van de Nationale Orde der Advocaten,

Of mag is U, volgens het nieuwe Pastoraal van ons Bisdop, Mijnheer de mede-deken noemen. Sinds jaren mogen wij U speciaal verwelkomen, nu eens als Stafhouder van onze Balie, dan weer als Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten, nu als Vice-Deken van de Nationale Orde van Advocaten. Deze aanhoudende gedaanteverwisseling en dit crescendo, bewijzen afdoende uit welk hout U gesneden zijn.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof,
Mijnheer de Procureur-Generaal,
Mijnheer de Raadsheer Dujardin,
Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg,
Mijnheer de Referendaris,
Heren Magistraten,

Uwe aanwezigheid op onze Openingsvergadering is meer dan een ritus. In een vraaggesprek, afgenomen door de Franse T.V. tijdens de uitzending « La vocation de magistrat » op 17 september 11., zei Voorzitter Pierre Belay o.m.: « Le droit n'est pas avant tout science, mais action ». In de mate dat de Justitie op de aktie is gericht, staan wij voor een gezamenlijke opdracht en kan de segregatie tussen advocatuur en magistratuur slechts storend werken. Bij de rechtsonderhorigen dragen wij in elk geval samen het odium van de erfzonden van het gerechtelijk apparaat. Dit samenzijn moge de illustraties en het symbool zijn van deze solidariteit.

Mijnheer de Voorzitter van het Verbond der Belgische Advocaten,

Het Verbond heeft op zijn laatste Congres een goede beurt gemaakt. Dank zij de onbaatzuchtigheid van enkelen, presteert het meer dan zijn middelen het toelaten. En in Uw maidenspeech als Voorzitter hebt U, in dit verband en terecht, direkte en harde taal gesproken. Om deze reden en ook omdat U weet dat onze Balie, lang vóór de verdachte periode, reeds een trouw lid was van het Verbond, zult U het ons niet kwalijk nemen dat wij ons afvragen of het, op het plan van de instellingen, verantwoord is, het naast elkaar bestaan van twee beroepsorganisaties te bestendigen.

Mijnheer de Arrondissementscommissaris,
Mijnheer de Burgemeester,

U behoort niet tot de rechtswereld en daarom precies is het goed dat U hier aanwezig zijt. Wij zijn de achterhoede van de maatschappij en het is wellicht onze roeping het te zijn. Maar ook als achterhoede moeten wij voeling houden met de maatschappij.

Waarde Confraters van de Zusterconferenties,
Meester Vanhove, Vertegenwoordiger van het « Rechtskundig Weekblad »,
Meester Mahieu, Vertegenwoordiger van het « Journal des Tribunaux »,

Uw talrijke aanwezigheid geeft een feestelijk cachet aan deze dag. En het vleit ons, vast stellen dat sommigen onder U niet aan hun eerste beurt toe zijn.

Waarde Confraters,

Onze Balie verjongt met de dag. Verleden jaar een aanwinst van 8 stagiaires, dit jaar 6. Wij hebben gisteren de kaap van de honderd bereikt en wij hebben gemiddeld zestien jaar balie. De jongsten onder ons mogen weten, en wij zeggen het zonder hypocrisie, dat zij welkom zijn in ons midden.

Heren Griffiers en Gerechtsdeurwaarders,
Leden van de Griffies en het Parket,

Samen hebben wij een experimenteel jaar achter de rug. Moge de geest van de samenwerking die het heeft gekenmerkt, spoedig leiden tot een eenvormige interpretatie en toepassing van het G. W.

Geachte Vergadering,

Op 21-1-1549 bekrachtigde Keizer Karel « begeerende dat onse ondersaten goet ende cort recht geadministreert worde » een Ordonnantie, houdende de « styl ende maniere van procederen binnen de Stede van Corttrycke » « dewelcke, indien sy onderhouden ware, de langhe dilayen die partyen nemen gerefreneert sauden wesen, ende de grote kosten gediminueert ende ghecort sauden worden ». Wanneer men de Ordonnantie doorleest, laat het geen twijfel dat ook in deze Gerechtelijke Hervorming, het accent op « cort recht » lag.

Sinds eeuwen worstelt het gerecht met zijn tempo. Maar het wordt benauwend wanneer men vaststelt dat onze

molen van langs om trager maalt, in een periode van opvallende stroomversnelling: De algemene Gerechtelijke Statistieken leren ons in dit verband weinig of niets, bij gebrek aan voldoende nuancerings. Uit een steekproef, verricht op de vonnissen uitgesproken door de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk van 1 februari tot 30 juni blijkt dat in 1967 nog 65 % van de betwiste en door advocaten gepleite zaken binnen de zes maanden na dagvaarding werden beslecht, terwijl dit procent daalde tot 57 in 1968, en zelfs de zweepslagen van art. 751 van het G. W. niet konden beletten dat in 1969 de curve verder daalde tot 50 %. Hierbij werd geen rekening gehouden met de zaken die, na tussenvonnis, werden gepleit, noch met de faillissementsgeschillen, die hun eigen tempo hebben. Van 1954 tot 1967 was het tempo reeds geslonken van index 100 tot index 83. Waar de Rechtbank een deskundige aanstelde, betekende dit gemiddeld anderhalf jaar vertraging in de afhandeling van de zaak.

Wij weten best dat dit verschijnsel zich ook en wellicht in ergere mate voor de andere rechtsmachten voordoet. Zeker zou het grijpen naar — en het aanmoedigen van — de schriftelijke procedure, en een georganiseerd contact tussen advocaten, magistraten en griffieverantwoordelijken, een stap in de goede richting zijn. Mogelijks ook is het verschijnsel mede te wijten aan een wanverhouding die ontstaan is, gevolg aan het snelle groeiritme van het aantal zaken en de stagnatie van het aantal advocaten. Van 1956

tot 1966 — laatst gepubliceerde gerechtelijke statistieken — steeg de index van het aantal vonnissen in penale, commerciële en burgerlijke zaken en van de Werkrechters-raden van 100 tot 128. In dezelfde tijdspanne van 10 jaar daalde het aantal advocaten verhoudingsgewijze van 100 tot 90. Is het dan te verwonderen dat, luidens de besluiten van een recent opinieonderzoek verricht door het Verbond der Belgische Advocaten, 2/3 van de Confraters gemiddeld 55 u. per week werken of 9 u. per dag, zaterdag inbegrepen? Mijn bedoeling was nochtans niet oorzaken te achterhalen of oplossingen te suggereren, doch enkel een ernstig probleem scherp te stellen.

Mijn Waarde Confrater Franz Van Steenkiste,

Ik geloof niet dat het tempo van het proces, Kafka heeft beangstigd.

Ik heb tevergeefs enige verwantschap gezocht tussen U en Kafka, behalve dan misschien dat ook vader Kafka deskundige was bij de Rechtbank. U hebt niets van het wazige Kafka-type. U zijt een man met vaste contouren en, om de woorden van de Heer Referendaris Vandekerckhove te gebruiken, doet U eerder denken aan « tarwebrood, smeedijzer en eikenhout ». Wij dachten U een man van actie en U verrast ons met een filosofisch onderwerp. Mij heeft het in elk geval veel genoeg gedaan in U een onvermoede dimensie te ontdekken.

U hebt het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 19 juni 1969.

Voorzitter: M. De Bersaques.

Raadsheer-verslaggever: M. Polet.

Advocaat-generaal: M. Detournay.

Echtscheiding. — Nieuw art. 302, lid 1, B.W. — Slechts toepasselijk in het geval van voorlopige maatregelen die onder de gelding van de nieuwe wet genomen zijn.

Het nieuwe art. 302, lid 1, B.W. doelt enkel op de gevallen waarin de voorlopige maatregelen betreffende de aan de echtgenoten gemeenschappelijke kinderen genomen zijn hetzij krachtens het nieuwe art. 329, hetzij krachtens het nieuwe art. 268 B.W.

Voorlopige maatregelen, bevolen onder de gelding van de vroegere wet, kunnen niet gelijkgesteld worden met die waarin de nieuwe wet voorziet.

Het nieuw art. 302, lid 1, onderstelt dus noodzakelijk dat de maatregelen betreffende het bestuur over de persoon en de goederen van de gemeenschappelijke kinderen genomen zijn onder de gelding van de nieuwe wet.

Coomans t./ Casonato.

Gelet op het bestreden arrest, op 27 april 1968 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden arrest zijn beslissing op de hoofdvordering gemotiveerd heeft door de uitslag van het tegenverhoor als volgt aan te voeren « Overwegende dat de

eerste rechter met reden te dien opzichte erop wijst dat de eerste, derde, vierde, vijfde en zevende getuige van het tegenverhoor hun eigen vaststellingen nopens de verdachte betrekkingen van appellante met een zekere M... uiteengezet hebben; dat dit ook het geval is geweest met de houding van appellante tegenover een autobusbestuurder, wiens voornaam Richard is, zoals die houding door de tweede, derde en zesde getuige van het tegenverhoor werd beschreven », zonder vooraf te hebben onderzocht en geantwoord op het verweermiddel dat eiseres in haar conclusie voor het hof van beroep heeft genomen en afgeleid hieruit, dat « geen enkele getuigenis van het tegenverhoor betrekking heeft op feiten van het rechtstreeks onderhoor dat het nieuwe feiten betreft, die ongetwijfeld aan het licht gekomen zijn ten gevolge van het tegenverhoor, doch waarvan appellante het tegenbewijs niet heeft kunnen leveren; dat vermits elk element van deze feiten ontkend wordt, zij voor het onderzoek van de zaak moeten worden verworpen »;

dat aldus het bestreden arrest niet naar de eis van de Grondwet met redenen is omkleed;

Overwegende dat eiseres een vordering tot echtscheiding en verweerder een tegenvordering met hetzelfde doel hebben ingesteld;

Dat het bestreden arrest, recht doende op de tegenvordering, de echtscheiding heeft toegestaan ten voordele van verweerder;

Dat rechtdoende op de hoofdvordering, het aan eiseres haar vordering heeft ontzegd, dat het om deze beslissing te rechtvaardigen, steunt op feiten van wangedrag die haar werden ten laste gelegd en die, volgens het arrest verweerder zouden verschonen;

Overwegende dat eiseres in een regelmatig voor het hof van beroep genomen conclusie heeft betoogd dat het bewijs van deze feiten onregelmatig was, « dat het nieuwe feiten

betreft die ten gevolge van het tegenverhoor aan het licht gekomen zijn..., doch waarvan appellante (thans eiseres) het tegenbewijs niet heeft kunnen leveren; dat deze feiten uit het onderzoek van de zaak moeten worden verworpen»;

Overwegende dat het arrest deze conclusie geenszins beantwoordt; dat het dus niet naar de eis van artikel 97 van de Grondwet met redenen is omkleed;

Dat het middel gegrond is »

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 302 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dit is gewijzigd bij artikel 16 van de wet van 8 april 1965 en 92 van de wet van 8 april 1965,

doordat het hof van beroep geweigerd heeft toepassing te maken, zoals eiseres het had gevraagd, van artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dit is gewijzigd bij de wet van 8 april 1965, bijgevolg, de bewaring van de minderjarige kinderen van de partijen verder toe te vertrouwen aan hun grootouders van moederszijde zoals dit beslist was door het arrest van hetzelfde hof van beroep van 8 juni 1963, op grond dat volgens artikel 92 van de wet van 8 april 1965, het nieuwe artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek niet toepasselijk was op de feiten die reeds bij de bevoegde gerechten aanhangig waren vóór de inwerkingtreding van de wet van 8 april 1965,

terwijl artikel 92 enkel betrekking heeft op het aanhangig maken bij de rechtbanken en het nieuw artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek, dat de openbare orde aanbelangt, dadelijk van toepassing is op de feiten van de zaken die reeds bij de bevoegde rechtbanken aanhangig waren vóór de inwerkingtreding van de wet :

Overwegende dat uit de bestreden beslissing blijkt dat het hof van beroep bij arrest van 8 juni 1963, waarbij een beschikking in kort geding gewijzigd wordt, de bewaring van de kinderen uit het huwelijk aan de grootouders van moederszijde had toevertrouwd ;

Dat eiseres in haar conclusie, die aan het bestreden arrest voorafging, beweerde dat artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dit is gewijzigd bij artikel 16 van de wet van 8 april 1965, het hof van beroep niet toeliet deze maatregel te wijzigen ; dat het arrest deze stelling verwerpt ;

Overwegende dat artikel 14, 2, 4 en 5 en artikel 16 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming de artikelen 239, 267, 268 en 302 van het Burgerlijk Wetboek door nieuwe bepalingen hebben vervangen ;

Dat, volgens het nieuw artikel 239, lid 2, de voorzitter van de rechtbank of de rechter die het voorzitterschap waarneemt, bij het begin van het echtscheidingsgeding kan geroepen worden om de overeenkomst tussen partijen over de voorlopige maatregelen die betrekking hebben op de kinderen, te bekrachtigen ;

Dat het nieuw artikel 268, lid 3, bepaalt dat de voorzitter van de rechtbank, rechtsprekend in kort geding, over dergelijke maatregelen alle dienstige inlichtingen betreffende de zedelijke en stoffelijke toestand van de kinderen kan inwinnen door tussenkomst van de procureur des Konings ;

Dat tenslotte, naar luid van het nieuwe artikel 302, lid 1, na de ontbinding van het huwelijk het bestuur over de persoon en over de goederen van de kinderen blijft bij degene aan wie het voorlopig werd toevertrouwd, hetzij bij een overeenkomst tussen partijen die behoorlijk werd bekrachtigd, zoals in artikel 239 is bepaald, hetzij bij een beschikking van de voorzitter, rechtsprekend in kort geding overeenkomstig artikel 268 ;

Overwegend dat het nieuw artikel 302, lid 1, enkel doelt op de gevallen waarin de voorlopige maatregelen betreffende de aan de echtgenoten gemeenschappelijke kinderen werden genomen hetzij krachtens het nieuw artikel 239, hetzij krachtens het nieuwe artikel 269 van het Burgerlijk Wetboek ;

Overwegende dat de voorlopige maatregelen bevolen onder de gelding van de vroegere wet niet kunnen worden gelijkgesteld met die welke de nieuwe wet voorziet ;

Overwegende dat het nieuw artikel 302, lid 1, dus noodzakelijk onderstelt dat de maatregelen betreffende het bestuur over de persoon en over de goederen van de gemeenschappelijke kinderen genomen werden onder de gelding van de nieuwe wet ;

Overwegende dat nu het hof van beroep vastgesteld heeft dat de maatregelen, betreffende de bewaring van de kinderen uit het huwelijk van partijen, bevolen werden toen de nieuwe artikelen 239 en 268 van het Burgerlijk Wetboek nog niet bestonden, het daaruit wettelijk heeft afgeleid dat het nieuw artikel 302, lid 1, in het onderhavig geval niet toepasselijk was ;

Overwegende dienvolgens dat, ook al ware het juist dat de in het middel aangevallen reden aan artikel 92 van de wet van 8 april 1965 een draagwijdte toeschrijft die het niet heeft, het bestreden beschikkend gedeelte niettemin wettelijk gerechtvaardigd zou zijn ;

Dat het middel in zover het aan het arrest verwijt het voornoemde artikel 92 te hebben geschonden, niet ontvankelijk is wegens het ontbreken van belang ; dat, in zover het tegen het arrest aanvoert het nieuwe artikel 302 van het Burgerlijk Wetboek te hebben geschonden, het naar recht faalt ;

Overwegende nochtans dat de cassatie uitgesproken over het eerste middel de vernietiging medebrengt van de beslissing die de heropening van de debatten beveelt ;

Om deze redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zover :

1°) het aan eiseres haar vordering ontzegt ; 2°) het over de kosten beslist ; 3°) het beslist dat de debatten over de bewaring van de gemeenschappelijke kinderen, het bezoekrecht en de uitkering tot onderhoud voor het Hof van beroep te Brussel zullen voortgezet worden ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Verwerpt de voorziening voor het overige ;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

HOF VAN CASSATIE.

2e Kamer. — 30 september 1969.

Voorzitter : M. Rutsaert.

Raadsheer-verslaggever : Mr. Naulaerts.

Advokaat-generaal : Mr. Colard.

Inkomstenbelastingen. — Bijzondere aanslag op geheime commissielonen. — Toepassingsvoorwaarden.

De door artikel 132 van het wetboek der inkomstenbelastingen bepaalde bijzondere aanslag op geheime commissielonen is verschuldigd indien de vennootschap, die de commissielonen heeft uitgekeerd, de werkelijke verkrijger niet heeft aangeduid, ook al heeft de Administratie die verkrijger opgespoord.

Het feit dat, in dit geval de verkrijger op dit inkomen belast wordt, heeft niet tot gevolg dat de uitkerende vennootschap van de bijzondere aanslag zou vrijgesteld worden.

De bijzondere aanslag is verschuldigd, ook indien ten laste van de uitkerende vennootschap bij afwezigheid van belastbare winst geen aanslag in de vennootschapsbelasting wordt gevestigd.

N.V. Centrale Kredietverzekering t./ Belgische Staat
(Minister van Financiën).

Gelet op het bestreden arrest, op 28 oktober 1968 door het Hof van beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat de voorzieningen welke eenzelfde arrest betreffen, dienen samengevoegd te worden;

I. Wat de voorziening van de naamloze vennootschap « Centrale Kredietverzekering » betreft:

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 98 van de Grondwet, 47, paragraaf 1, en 132 van het Wetboek van inkomstenbelastingen,

doordat het bestreden arrest beslist dat voormeld artikel 47, paragraaf 1, niet alleen typografisch maar ook naar zijn betekenis in twee onderscheiden alinea's dient verdeeld te worden, waarvan de eerste op het vlak van de bewijsvoering van de bedrijfslasten gelegen is, wanneer die uit commissies en gelijkaardige vergeldingen bestaan, in die zin dat, opdat de werkelijkheid en het bedrijfskarakter ervan voor bewezen zouden kunnen gehouden worden, de juiste aanduiding van de naam en de woonplaats van de verkrijger moet verstrekt worden, met het gevolg dat, zoniet, het bedrag niet als bedrijfslast zal mogen afgetrokken worden en, indien daardoor een belastbare winst aan de dag komt, zulks aanleiding zal geven tot een aanslag in de gewone belasting, terwijl de tweede alinea integendeel op het vlak van de aangifte en haar juistheid gelegen is, in die zin dat, bij niet juiste aangifte van de verkrijger van commissies, het bedrag ervan uit kracht van de wet en op imperatieve wijze moet gevoegd worden bij de winsten van degene die de commissies betaalt, wiens belastbare grondslag het aldus medevormt, en bij wie het als dusdanig en hoe dan ook de bijzondere aanslag van artikel 132 van het Wetboek van inkomstenbelastingen moet ondergaan, zelfs wanneer het bedrijfsjaar zonder winst afsluit,

en doordat het arrest zodoende aanneemt dat ieder van deze alinea's op een eigen vlak gelegen is en zelfstandig, op zichzelf en los van het ander uitwerking heeft en dat, wanneer tegelijkertijd, ten aanzien van dezelfde commissies, én ontstentenis van juiste aanduiding en niet juiste aangifte van de verkrijger voorhanden is, zulks niets wegneemt van de onderling zelfstandige uitwerking van deze alinea's, weshalve het terzake niet dienend is uit artikel 47, paragraaf 1, alinea 1, te argumenteren,

en doordat het arrest besluit dat, hoewel ten deze vaststaat dat de verkrijger van de commissies aangeduid werd, al was het niet in de aangifte van eiseres waarvan spraak in art. 218 van voormeld wetboek, met naam en adres van de verkrijger en datum en bedrag van de betaling, zoals art. 47, par. 1, al. 1, het vereist, en dat de verkrijger tijdig erop belast werd, zulks niet wegneemt dat de verstrekte gegevens in de aangifte bedoeld bij hogervermeld art. 218 niet juist waren, nu de « aangifte » waarvan spraak in art. 47, par. 1, al. 2, naar de artt. 212 en volgende verwijst, zodat de niet juist aangegeven commissies bij de winsten van eiseres, die ze betaald heeft, dienen gevoegd te worden en aan de bijzondere aanslag bepaald bij art. 132 dienen onderworpen te worden,

terwijl art. 47, par. 1, een geheel uitmaakt dat niet mag gesplitst worden in twee alinea's waarvan de eerste op het vlak van de bewijsvoering zou gelegen zijn en de tweede op het vlak van de aangifte, en slechts een toepassing is van de algemene regel van fiscaal recht luidens welke de belastingplichtige het bewijs van de werkelijkheid en het bedrijfskarakter van de betaalde commissies moet bijbrengen, zodat, wanneer hij bewijst, ook zonder aanduiding in zijn aangifte, wie de verkrijger van die commissies is en op welke datum hij een bepaalde som heeft uitbetaald, deze commissies als aftrekbare bedrijfs-

lasten van de inkomsten van de uitbetaler dienen aangenomen te worden, niet bij zijn winsten mogen gevoegd worden en niet aan de bijzondere aanslag van art. 132 onderhevig zijn, en deze stelling steun vindt in de navolgende beschouwingen:

1) art. 4 van de wet van 28 juli 1938, hetwelk art. 26, par. 2, 2e lid, van de op 15 januari 1948 gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen uitmaakt en praktisch onveranderd in het Wetboek van de inkomstenbelastingen werd overgenomen, werd ingevoerd om de rechtspraak, die de aftrek van geheime commissielonen toeliet mits ze tot de gewoonte behoorden en de normale grenzen niet overschreden, te ondervangen en aldus opnieuw de controle daarover te verkrijgen,

2) de voorbereidende werken van de wet van 28 juli 1938 duiden als « ratio legis » van art. 4 aan, in de eerste plaats, dat de werkelijkheid en het bedrijfskarakter van de commissies en gelijkaardige vergeldingen dienen bewezen te worden door het aanduiden van de naam en woonplaats van de verkrijger en van de datum en het bedrag van de betalingen, opdat de administratie daarop opnieuw haar controle zou kunnen uitoefenen, en in de tweede plaats dat de verkrijger van commissies aan de belasting niet mag ontkomen, zonder dat er gezegd werd wanneer en hoe deze aanduidingen dienen verstrekt te worden,

3) de plaats van art. 47, par. 1, in het Wetboek van de inkomstenbelastingen onder de hoofding « Titel II. Personenbelasting. Hoofdstuk II. Grondslag van de belasting. Afdeling IV. Bedrijfsinkomsten. Onderafdeling IV. Vaststelling van het netto-bedrag der bedrijfsinkomsten. Littera B. Bedrijfslasten », sluit elke verwijzing naar de formele voorschriften van de artt. 212 en 218 van hetzelfde wetboek betreffende de aangiften uit,

4) de tekst en de interpretatie van art. 47, par. 1, laten niet toe die paragraaf in twee afzonderlijke alinea's te splitsen, die elk hun eigen uitwerking zouden hebben, zonder tot innerlijke strijdigheid te komen, nu, volgens de stelling van het arrest, wanneer overeenkomstig al. 1 van die paragraaf het bewijs bijgebracht wordt van de werkelijkheid en het bedrijfskarakter van de commissies door juiste aanduiding van naam en woonplaats van de verkrijger en van de datum en het bedrag van de betalingen, deze commissies aftrekbaar zijn, terwijl zij het niet zijn wanneer die aanduidingen niet verstrekt worden bij de aangifte bepaald in de artt. 212 en 218, wat tegenstrijdig is, waaruit volgt dat er een kennelijk verband bestaat tussen de twee alinea's, zoals dit vroeger bestond tussen de drie zinsneden van art. 26, par. 2, 2e lid, al. 2, van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen,

5) het aangifteformulier voor natuurlijke personen, in strijd met dit voor de vennootschappen, bevat geen bijzondere verplichting de verkrijgers van commissies daarin aan te duiden, zodat, in de stelling van het arrest al. 1 van par. 1 van art. 47 op natuurlijke- en rechtspersonen toepasselijk zou zijn en alinea 2 uitsluitend op rechtspersonen, wat de wetgever zeker niet gewild heeft,

6) in de stelling van het arrest is art. 47, par. 1, al. 2, een louter formeel voorschrift, hetwelk een sanctie inhoudt, namelijk de bijvoeging bij de belastbare grondslag van de niet of niet juist in de aangifte vermelde commissies, en schrijft art. 132 daarenboven nog een bijzondere aanslag voor, hoewel, wat deze laatste aanslag betreft, de voorbereidende werken hem met « impôt de remplacement forfaitaire » bestempelen, wat het « formeel » karakter ervan uitsluit en naar de belastbare materie verwijst:

Overwegende dat het arrest vaststelt, zonder dienaangaande bestreden te worden: 1) dat eiseres in de bijlage van haar aangifte een bedrijfslast van 269.028 frank ver-

meld had wegens commissies uitbetaald aan Vroman Madeleine, 2) dat uit het door de administratie gedane onderzoek is gebleken dat de werkelijke verkrijger van die commissies niet Vroman Madeleine was, maar Degryse Guy en dat tussen die twee personen overeengekomen werd dat Vroman ze zou ontvangen en aangeven omdat zij, met een gezin van elf kinderen ten laste, daarop niet zou worden belast, 3) dat eiseres slechts in haar bezwaarschrift tegen de aanslag en nadat de administratie door haar eigen middelen de werkelijke verkrijger had ontdekt, deze laatste aan de administratie heeft bekendgemaakt;

Overwegende dat eiseres staande houdt dat, in strijd met wat het arrest beslist, het woord « aangifte » vermeld in art. 48, par. 1, al. 2, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, niet de eigenlijke aangifte bedoelt in de zin van de artt. 212 en 218 van hetzelfde wetboek, maar de loutere « aanduiding » van de uitbetaalde sommen en de identiteit van de verkrijger, zodat een aanduiding gedaan na het indienen van de aangifte, zelfs in de loop van het onderzoek van het bezwaarschrift, aan het vereiste van art. 47, par. 1, voldoet;

Overwegende dat, zelfs indien het woord « aangifte » in bedoeld art. 47, par. 1, niet dezelfde betekenis zou hebben als die welke het heeft in de art. 212 en 218 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, zulks niet zou wegnemen dat, luidens de bepalingen van art. 47, par. 1, de identiteit van de verkrijger der commissies door de belastingplichtige die ze betaald heeft moet aangeduid worden en niet door de administratie moet opgespoord worden, en dat de door die belastingplichtige gedane aanduiding juist moet zijn;

Dat hieruit volgt dat, indien de aanduiding niet juist is, de toegekende sommen bij de winsten van degene die ze betaald heeft gevoegd worden en een bijzondere aanslag op de aldus in de belastbare grondslag opgenomen bedragen gevestigd wordt overeenkomstig art. 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen;

Overwegende dat uit de niet bestreden vaststellingen van het arrest volgt dat eiseres een onjuiste aanduiding van de identiteit van de verkrijger der commissies verstrekt heeft; dat zulks een voldongen feit uitmaakt hetwelk volstaat om de toepassing van de artt. 47, par. 1, al. 2, en 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen te rechtvaardigen;

Overwegende dat eiseres vergeefs aanvoert dat zij haar onjuiste aanduiding achteraf heeft goedge maakt door in haar bezwaarschrift tegen de inmiddels gevestigde aanslag de juiste identiteit van de verkrijger kenbaar te maken; dat het arrest dienaangaande terecht opmerkt dat zodanige aanduiding gedaan nadat de administratie door haar eigen middelen de juiste identiteit van de verkrijger ontdekt had en de aanslag reeds gevestigd was, « zonder reden, zonder voorwerp, zonder uitwerking en zonder zin was »;

Overwegende mitsdien dat, mocht zelfs het arrest van het woord « aangifte » in voormeld art. 47, par. 1, al. 2, een verkeerde interpretatie gegeven hebben, de beslissing niettemin wettelijk gerechtvaardigd zou blijven, weshalve het middel, dat tegen overvloedige redenen van het arrest gericht is, bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artt. 98 van de Grondwet, 43, 1e lid, 48, par. 1, 132 en 277 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen,

doordat het bestreden arrest beslist dat, hoewel Degryse Guy op het bedrag van de hem toegekende commissies belast werd en eiseres daarop ook belast werd, vermits het bedrag van die commissies bij haar belastbaar inkomen werd gevoegd en bovendien de bij art. 132 bepaalde bijzondere aanslag te haren laste werd gevestigd, zulks nochtans geen dubbele belasting uitmaakt omdat het gaat

om a) twee verschillende belastingen (gewone personenbelasting en bijzondere vennootschapsbelasting), b) twee verschillende belastingbasissen (werkelijk inkomen voor Degryse, wegens onjuiste aangifte uit kracht van de wet bij de belastbare grondslag gevoegde commissies voor eiseres), c) twee verschillende belastingplichtigen (Degryse en eiseres),

terwijl er dubbele belasting bestaat wanneer een zelfde inkomen het voorwerp uitmaakt van twee aanslagen waarvan de ene wettelijk de andere uitsluit, en het dien-aangaande zonder belang is of het gaat om twee verschillende belastingen of twee verschillende belastingplichtigen, en het ten deze vaststaat dat de aanslag van 269.028 frank commissies in hoofde van de natuurlijke persoon Degryse de aanslag van dezelfde inkomsten in hoofde van eiseres in de vennootschapsbelasting en in de bij art. 132 bepaalde bijzondere belasting uitsluit, vermits de artikelen 47, par. 1, en 132 tot doel hebben ofwel de ware verkrijger van de commissies te belasten ofwel, indien hij niet kan geïdentificeerd worden, degene die ze betaald heeft, maar geenszins een sanctie bepalen wegens het niet aanduiden van de juiste identiteit van de verkrijger;

Overwegende dat art. 98 van de Grondwet niet in verband staat met de belastingen;

Overwegende dat dubbele belasting onderstelt dat een zelfde inkomen aangeslagen in verschillende belastingen waarvan de ene de andere uitsluit;

Overwegende dat de belasting, in hoofde van Degryse, van de hem toegekende commissies noch het opnemen van die sommen, wegens niet juiste aangifte, in de belastbare grondslag van eiseres, noch het vestigen, ten laste van eiseres, van de bij art. 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalde bijzondere aanslag uitsluit;

Dat immers de bepalingen van de artt. 47, par. 1, al. 2 en 132 van dit wetboek van toepassing zijn van het ogenblik dat degene die commissies betaalt de naam en de woonplaats van de verkrijgers alsmede de datum en het bedrag van de betalingen niet juist aanduidt, zelfs indien de administratie achteraf erin slaagt door haar eigen opsporingen die inlichtingen te bekomen;

Overwegende dat de omstandigheid dat de voorbereidende werken van de wet van 28 juli 1938 de alsdan ingevoerde aanvullende aanslag van 5 t.h. in de bedrijfsbelasting met « forfaitair vervangende aanslag » hebben bestempeld en dat de bijzondere aanslag van art. 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen dit karakter zou behouden hebben, niet tot gevolg heeft dat, wanneer de werkelijke verkrijger van de commissies achteraf ontdekt wordt, de belastingplichtige, die een onjuiste aangifte heeft gedaan, vrij zal kunnen uitgaan;

Dat het middel naar recht faalt;

II. Wat de voorziening van de Belgische staat betreft:

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artt. 97 van de Grondwet en 334 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen,

doordat het bestreden arrest, na te hebben vastgesteld dat ten laste van de naamloze vennootschap « Centrale kredietverzekering », bij toepassing van de artt. 47, par. 1, en 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, terecht een bijzondere aanslag in de vennootschapsbelasting tegen een aanslagvoet van 20 t.h. en een hiermede verband houdende aanslag « opentienmen speciaal fonds » werden gevestigd op het bedrag van de door die vennootschap uitbetaalde commissies waarvan de verkrijger niet juist werd aangegeven, feit dat medebrengt dat een onjuiste aangifte in de zin van art. 218 van dit wetboek werd ingediend, niettemin beslist dat op die bijzondere aanslag geen verhoging mocht worden toegepast overeen-

komstig art. 334 van het wetboek en daartoe inroept dat op die commissies de bij voormeld art. 132 bepaalde bijzondere aanslag werd gevestigd niet omdat zij een inkomen zijn, maar alleen omdat zij wegens niet juiste aangifte van de verkrijger bij de winsten van de vennootschap werden gevoegd,

terwijl commissies die worden gevoegd bij de winsten van degene die ze betaald heeft, om de reden dat de bij art. 47, par. 1, van het wetboek van de inkomstenbelastingen bedoelde gegevens en inlichtingen niet of onvolledig zijn verstrekt, niet aangegeven inkomsten zijn in de zin van art. 334 van dit wetboek, zodat de erop verschuldigde belastingen mogen verdriedubbeld worden :

Overwegende dat de bij art. 132 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalde bijzondere aanslag, berekend tegen een aanslagvoet van 20 t.h., gevestigd wordt op de bedragen welke in de belastbare grondslag zijn opgenomen onder meer krachtens art. 47, par. 1, van hetzelfde wetboek ;

Overwegende dat de woorden « welke in de belastbare grondslag zijn opgenomen » dienen verstaan te worden als betekend welke in de belastbare grondslag moeten worden opgenomen, zodat de bijzondere aanslag ook moet worden geheven, wanneer bij afwezigheid van belastbare winst geen aanslag gevestigd wordt ;

Overwegende dat daaruit ook volgt dat commissies welke door een vennootschap als bedrijfslasten van de belastbare winsten worden afgetrokken en die, wegens het niet nakomen van de bij art. 47, par. 1, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalde voorschriften, bij de winsten van de vennootschap worden gevoegd, wat het vestigen van de bij art. 132 van hetzelfde wetboek bepaalde bijzondere aanslag medebrengt, als niet aangegeven inkomsten in de zin van art. 334 van dit wetboek moeten beschouwd worden ;

dat derhalve de op die inkomsten verschuldigde belastingen, dus ook de bijzondere aanslag, aan de in dit art. 334 bepaalde belastingverhoging onderhevig zijn ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Voegt de voorzieningen samen,

Vernietigt het bestreden arrest in zover het beslist dat de op grond van art. 334 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen toegepaste belastingverhoging niet mocht gebeuren en ontlasting ervan verleent, en in zover het over de kosten uitspraak doet ;

Verwerpt de voorziening van de naamloze vennootschap « Centrale Kredietverzekering » ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt de naamloze vennootschap « Centrale Kredietverzekering » in de kosten van de twee voorzieningen ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 16 oktober 1969.

Eerste Voorzitter : M. Bayot.
Raadsheer-verslaggever : M. Polet.
Advocaat-generaal : M. Delange.

Aannemer — Voorlopige inontvangstneming — Begrip.

Het bestek betreffende een aanneming voorzag in een voorlopige inontvangstneming bij de voltooiing der wer-

ken en in een definitieve inontvangstneming een jaar later.

Inzake aanneming heeft de voorlopige inontvangstneming tot doel de voltooiing van de werken vast te stellen ; aangezien deze inontvangstneming voorlopig is, impliceert ze op zichzelf niet het bestaan van een aanvaarding.

Na erop gewezen te hebben dat partijen niet het duidelijke voornemen hebben te kennen gegeven aan de akte die zij voorlopig inontvangstneming hebben betiteld, een bijzondere draagwijdte toe te kennen, heeft de rechter soeverein vastgesteld dat partijen niet hebben willen afwijken van de gewoonte volgens welke de voorlopige inontvangstneming slechts een eerste vaststellingsstadium is dat geen definitieve aanvaarding tot gevolg heeft, en hij heeft hieruit wettelijk kunnen afleiden dat de voorlopige inontvangstneming de aannemer niet had vrijgesteld van zijn aansprakelijkheid, niet alleen voor de verborgen gebreken, maar ook niet voor de gebreken die opdrachtgever op dat tijdstip had kunnen ontdekken.

P.V.B.A. F. Counasse en H. Thone t./ Fassiau e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 14 november 1966 door het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1319, 1320, 1322, 1788, 1790, 1791 en 1792 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat, na erop gewezen te hebben dat de voorlopige inontvangstneming in beginsel een overeenkomst is en er dus, om ervan de draagwijdte in elk geval vast te stellen, diende verwezen te worden « naar de gewoonte die, volgens een bijna vaststaande rechtspraak, aan de aldus genoemde akte geen andere waarde toekent dan die van een eerste vaststellingsstadium dat geen definitieve aanvaarding tot gevolg heeft », het bestreden arrest vaststelt dat partijen niet het klaar en duidelijk voornemen hadden te kennen gegeven om aan de akte die zij « voorlopige inontvangstneming » hadden betiteld een bijzondere draagwijdte toe te kennen, en beslist dat « daar de voorlopige inontvangstneming ten deze geen aanvaarding was geweest ze niet tot gevolg had kunnen hebben de aannemer te ontslaan van de aansprakelijkheid voor de gebreken die zichtbaar waren op het ogenblik waarop ze heeft plaatsgehad » en, diensgevolge, de bewoordingen van de door de eerste rechter aan de deskundige gegeven opdracht wijzigt en eiseres in de kosten van het geding in hoger beroep veroordeelt, terwijl, wanneer die bij een aannemingscontract betrokken partijen overeenkomen de in de artikelen 1788 en 1790 van het Burgerlijk Wetboek bedoelde inontvangstneming van het werk te splitsen in twee verrichtingen, de eerste op het ogenblik van de voltooiing van het werk, de tweede na verloop van een zekere termijn, de inontvangstneming die zij « voorlopig » noemen, bij ontstentenis van hun wilsuiking om de draagwijdte en de rechtsgevolgen ervan te beperken, tot voorwerp heeft de voltooiing van de werken vast te stellen en de opdrachtgever in staat te stellen na te gaan dat de in de plans en bestekken omschreven werken werden uitgevoerd zoals werd overeengekomen, en, derhalve, de aanvaarding van het werk ten gevolge heeft onder het enige voorbehoud van de verborgen gebreken bij de inontvangstneming die zichtbaar zouden worden in de loop van de termijn tussen deze inontvangstneming en die welke partijen « definitieve inontvangstneming » hadden genoemd, zodat, door te beslissen dat de voorlopige inontvangstneming ten deze niet tot gevolg had kunnen hebben eiseres te ontslaan van de aansprakelijkheid voor de gebreken die zichtbaar waren op het ogenblik dat ze heeft plaatsgehad, het bestreden arrest, dta er uitdrukkelijk op wijst dat par-

tijen niet het klaar en duidelijk voornemen hebben te kennen gegeven om aan de voorlopige inontvangstneming een bijzondere draagwijdte toe te kennen, de gevolgen heeft miskend die door partijen, blijkens hun overeenkomst en het op 22 augustus 1962 opgemaakte getuigschrift van voorlopige inontvangstneming, en door de artikelen 1788 en 1790 van het Burgerlijk Wetboek aan de inontvangstneming van de werken door de opdrachtgever verbonden zijn :

Overwegende dat uit het bestreden arrest en uit de regelmatig aan het Hof voorgelegde stukken blijkt : a) dat artikel 12 van het bestek betreffende de litigieuze aanneming voorzag in een voorlopige inontvangstneming bij de voltooiing van de werken en in een definitieve inontvangstneming, een jaar later ; b) dat op 22 augustus 1962 in onderlinge overeenstemming een proces-verbaal van « voorlopige inontvangstneming » werd gemaakt ; c) dat dit proces-verbaal vaststelt dat het huis door eiseres gebouwd voor rekening van de verweerders voltooid is en enige gebreken vermeldt ;

Overwegende dat inzake aanneming de voorlopige inontvangstneming tot doel heeft de voltooiing van de werken vast te stellen ; dat aangezien deze inontvangstneming voorlopig is ze, op zichzelf, het bestaan van een aanvaarding niet impliceert ;

Overwegende dat door erop te wijzen dat, ten deze, « partijen niet het klaar en duidelijk voornemen hebben te kennen gegeven om aan de akte die zij « voorlopige inontvangstneming » hebben betiteld een bijzondere draagwijdte toe te kennen », het arrest van deze akte geen uitlegging heeft gegeven die onverenigbaar is met de bevoordelingen ervan ;

Overwegende dat de rechter soeverein heeft vastgesteld dat partijen niet hadden willen afwijken van de gewoonte volgens welke de voorlopige inontvangstneming van de werken « slechts een eerste vaststellingsstadium is dat geen definitieve aanvaarding tot gevolg heeft, en hieruit wettelijk heeft kunnen afleiden dat de voorlopige inontvangstneming die op 22 augustus 1962 heeft plaatsgehad eiseres niet had vrijgesteld van haar aansprakelijkheid niet alleen voor de verborgen gebreken, maar ook voor de gebreken die de verwerende partijen op dat tijdstip hadden kunnen ontdekken ; dat het arrest, door aldus uitspraak te doen, de bindende kracht van de overeenkomsten tussen partijen niet heeft miskend noch de artikelen 1788, 1790, 1791 en 1792 van het Burgerlijk Wetboek heeft geschonden ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL.

1e Kamer. — 15 december 1969.

Voorzitter : M. Maréchal.

Raadsheren : MM. Sury en Van Leckwijck.

Adv. Gen. : M. Dijkmans.

Advocaten : Mrs. Van Staen en Temmerman.

Rechtspleging. — Beroep. — Dagvaarding voor het Hof. — Uitstel van betaling. — Verplichting te dagvaarden op bepaalde dag en uur. — Dagvaarding binnen de termijn door de wet bepaald zijnde 8 dagen. — Nietigheid. — Gebrek aan motivering. — Nietigheid. — Roekeloos en tergend karakter van het beroep tegen een vonnis van akkoord.

Ingevolge art. 1063 van het G.W. dient de akte van hoger beroep tegen een vonnis dat een uitstel van betaling toelaat, plaats, dag en uur van de verschijning te vermelden, zulks op straf van nietigheid.

Deze fout in de procedure kan niet hersteld worden daar de belangen van gedaagde er door geschaad worden.

De akte van beroep is ook nietig wanneer er in wordt vermeld dat het beroep is gesteund op de middelen aangevoerd voor de eerste rechter en op alle middeelen, in feite en in rechte te doen gelden op tijd en stond, dan wanneer er voor de eerste rechter geen middelen werden ingeroepen en het bestreden vonnis gewezen werd overeenkomstig een tussen partijen getroffen akkoord.

In dit geval heeft het beroep een roekeloos en tergend karakter.

De Boeck t./ G.F.A. De Ryck Gebroeders.

Gezien de uitgifte van het vonnis gewezen op 18 december 1968 door de rechtbank van koophandel te Antwerpen waarvan geen betekening wordt overgelegd en waartegen op 3 maart 1969 beroep werd aangetekend bij akte van een gerechtsdeurwaarder ;

Overwegende dat geïntimeerde de nietigheid van het beroep opwerpt omdat de akte van beroep « noch de plaats, dag en uur van verschijning vermeldt en evenmin gemotiveerd is » ;

Overwegende dat, luidens artikel 1057 van het G.W., met uitzondering van het geval waarin het hoger beroep bij conclusie wordt ingesteld, de akte van beroep, op straffe van nietigheid, vermelden moet, onder meer « naar gelang van het geval » hetzij de termijn voor de verschijning, hetzij de plaats, de dag en het uur ervan, terwijl art. 1063 van hetzelfde wetboek de gevallen opsomt waarin de akte van hoger beroep de plaats, de dag en het uur van verschijning moet vermelden, gevallen onder dewelke voorkomt : « wanneer de bestreden beslissing een uitstel van betaling toelaat » ;

Overwegende dat artikel 1058 bovendien, steeds op straffe van nietigheid, in zulke gevallen oplegt de grieven in de akte van beroep op te geven ;

Overwegende dat het bestreden vonnis, na verweerder (thans appellant) veroordeeld te hebben tot betaling van 393.696 frank, te vermeerderen met de gerechtelijke intresten, hem toegelaten heeft zich van de uitgesproken veroordeling te bevrijden met termijnbetalingen van 50.000 frank per maand, vanaf 10 januari 1969 ;

Overwegende dat, hoewel onderhavige akte van beroep niet bij conclusie werd ingesteld en geïntimeerde haar toestemming niet gegeven heeft om aan bovenvermelde door de wet vereiste pleegvormen te verzaken, terwijl de bestreden beslissing een uitstel van betaling toelaat, nochtans aan geïntimeerde geen dagvaarding gegeven werd om voor dit hof te verschijnen op bepaalde dag en uur, doch wel « binnen de termijn door de wet bepaald, zijnde acht dagen » ;

Overwegende dat deze akte nietig is vermits, krachtens bovenaangehaalde wetsbepalingen, met nietigheid behept is de akte van beroep waarin, in de gevallen waar zulks door de wet geboden wordt, geen vermelding voorkomt van bepaalde dag en uur van de verschijning ;

Overwegende dat, wanneer op bepaalde dag en uur wordt gedagvaard in een geval waar zulks op termijn moet geschieden, de belangen van de gedaagde in beginsel niet geschaad worden, daar deze onregelmatigheid meestal goedgegemaakt kan worden door het verlenen van een uitstel ofwel door de weglating van de zaak op de zittingsrol, terwijl integendeel in het tegenovergesteld geval — zoals ter zake — die belangen wel geschaad worden

vermits geen verbetering mogelijk is en dat de partij die de exceptie opwerpt een onrechtmatige en onherstelbare vertraging van de procedure lijdt;

Overwegende dat kwestieuze akte van beroep buitendien slechts vermeldt dat beroep aangetekend wordt «omwille van de grieven en nadelen» welke het vonnis aan appellant berokkent en dat het beroep gesteund is «op de middelen aangevoerd voor de eerste rechter en op alle middelen, in feite en in rechte (te) doen gelden op tijd en stond»;

Overwegende dat appellant geen enkel middel in eerste aanleg heeft opgeworpen en het bestreden vonnis gewezen werd overeenkomstig een tussen partijen getroffen akkoord;

Overwegende dat het beroep dienvolgens ook nietig is wegens verzuim aan opgave der grieven; dat de door appellant aangewende pro forma en van alle inhoud ontblote bewoordingen daartoe inderdaad ondoeltreffend zijn;

Overwegende dat geïntimeerde een tegeneis instelt wegens tergend en roekeloos beroep, tegeneis welke zij verkeerdelijk «incidenteel beroep» noemt;

Overwegende dat deze tegeneis ontvankelijk is;

Overwegende dat, waar het bestreden vonnis niets anders heeft gedaan dan het akkoord der partijen te bekrachtigen, het beroep inderdaad als tergend en roekeloos voorkomt; dat de schade daardoor door geïntimeerde geleden billijk op 5.000 frank dient geraamd te worden;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935,

Gehoord in openbare zitting het overeenkomstig advies van de Heer Advocaat-generaal Dykmans nopens de nietigheid van het beroep;

Verklaart het beroep nietig;

Ontvangt de tegeneis in beroep; veroordeelt appellant om aan geïntimeerde wegens tergend en roekeloos beroep te betalen 5.000 frank (vijfduizend frank), te vermeerderen met de compensatoire intresten vanaf de neerlegging ter griffie van dit Hof op 11 augustus 1969 van de besluiten van geïntimeerde; wijst het meergevorderde desbetreffend af;

Veroordeelt appellant tot de kosten in beroep, vereffend, deze van appellant op 6.995 frank, deze van geïntimeerde op 11.994 frank, expeditie van het vonnis en registratierechten op het vonnis inbegrepen.

HOF VAN BEROEP TE GENT.

1e Kamer. — 20 november 1969.

Voorzitter : M. Vanparijs.

Raadsheren : MM. Beeckman en De Witte.

Adv. Gen. : M. Stevigny.

Advokaat : Mr. De Maere.

Keuze van nationaliteit. — Natuurlijk kind van Belgische nationaliteit ingevolge erkenning door de Belgische moeder. — Huwelijk van de moeder met Brits onderdaan (werkelijke vader van het kind). — Kind gewonnen in overspel. — Wettiging door Britse vader. — Legitimacy act van 1926-1959. — Voorwaarden voor keuze van Belgische nationaliteit. — Aanvaarding.

Een natuurlijk kind erkend door een moeder van Belgische nationaliteit bezit dezelfde nationaliteit.

De natuurlijke moeder treedt in het huwelijk met een

Brits onderdaan (de wettelijke vader van het kind), die gescheiden werd van zijn echtgenote.

Ingevolge de legitimacy act van 1926 gewijzigd door deze van 1959 werd het kind, al was het in overspel gewonnen door de vader gewettigd. Het werd geregistreerd als Brits onderdaan.

Deze omstandigheden zijn niet van aard om de keuze der Belgische nationaliteit te beletten wanneer voor het overige aan de wettelijke voorwaarden voldaan is.

Rivers J. F. t./ O.M.

1. Op 24 februari 1948 wordt te Veurne het kind Johny Francis geboren van Fonteyne Christiana Clothilde, ongehuwd, van Belgische nationaliteit. Dit kind wordt door zijn moeder erkend bij akte dd. 15 maart 1948.

Op 15 januari 1949 treedt Fonteyne Christiane in het huwelijk met Rivers John Charles te Epping in Engeland. Laatstgenoemde was gehuwd geweest met Vandenbroecke Simonne en had echtscheiding bekomen op 15 november 1948.

Ingevolge verzoek vanwege Fonteyne Christiane dd. 6 juli 1949 werd zij geregistreerd als «citizen of the United Kingdom and Colonies» op 19 juli 1949 — bij vergissing wordt in de akte 1948 vermeld.

Overeenkomstig de Legitimacy Act van 1926 gewijzigd bij de Legitimacy Act van 1959 wordt het voormelde kind gewettigd vanaf de inwerkingtreding van deze laatste wet, bepaaldelijk 29 oktober 1959 (with effect from the 29 th of october 1959 »).

De Legitimacy Act van 1959 bepaalt dat de wettiging die uitgesloten was ingevolge de Legitimacy Act van 1926 — bepaaldelijk de wettiging van een kind waarvan de vader of de moeder met een derde persoon gehuwd was op het ogenblik van de geboorte van dit kind — uitwerking heeft vanaf de inwerkingtreding van de jongste wet.

Reeds op 2 juli 1951 was het voormelde kind, op aanvraag van zijn moeder dd. 11 april 1951, op de Nationality Division, Home Office, London, geregistreerd als «citizen of the United Kingdom and Colonies».

* * *

2. Op 17 juni 1967 verklaart Rivers Johny Francis in regelmatige vorm keuze te doen van de Belgische nationaliteit overeenkomstig art. 6-1° K.B. dd. 14 december 1932. De wettelijke pleegvormen werden nadien vervuld.

Bij vonnis dd. 17 oktober 1967 van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge werd de keus verworpen.

De declarant stelde hoger beroep in bij rekest dd. 22 november 1967.

Het Openbaar Ministerie heeft zijn advies en konklusie, appellant zijn middelen en konklusie, in openbare rechtszitting voorgedragen.

De overgelegde uitgifte van het aangevochten vonnis werd met de andere overgemaakte stukken door het hof ingezien.

* * *

3. Overwegende dat Rivers Johny Francis ingevolge de erkenning door zijn moeder de Belgische nationaliteit bezit;

Overwegende dat geen van de voorzieningen betreffende het verlies van de Belgische nationaliteit, bepaald in artikel 18 K. B. 14 december 1932, op hem toepasselijk is;

Dat meer bepaald de declarant de Britse nationaliteit verkreeg ofwel door registratie op 2 juli 1951 ofwel door wettiging op 29 oktober 1959, terwijl zijn moeder die nationaliteit verkreeg op 19 juli 1949;

dat wettiging geen retroactieve uitwerking heeft;

dat derhalve art. 18-4° van voormeld koninklijk besluit niet toepasselijk is op onderwerpelijk geval;

Overwegende dat een wijziging in de nationaliteit mitsgaders verlies van de Belgische nationaliteit eveneens kan voortvloeien uit de erkenning en/of wettiging van een natuurlijk kind overeenkomstig artikelen 2 en 3 K. B. 14 december 1932;

Dat de wettiging van appellant zoals zij in Engeland geschiedde niet volledig beantwoordt aan de vereisten bij 331 en volg. B.W. gesteld voor de wettiging van in overspel verwekte kinderen, doch dat anderzijds evenmin blijkt dat de gegevens betreffende het verloop van de echtscheidingsprocedure gevoerd tussen Rivers John Charles en Vandenbroecke Simonne de wettiging overeenkomstig de vereisten van 331 en volgende B.W. zouden verhinderd hebben;

dat die gegevens thans niet meer kunnen achterhaald worden;

dat anderzijds sedert de wet van 10 februari 1958 wettiging van in overspel verwekte kinderen toegelaten is in bepaalde omstandigheden en mits sommige vormen, zodat dergelijke wettiging niet meer voorkomt als op zichzelf strijdig met de Belgische openbare orde;

Dat uit de overgelegde bescheiden genoegzaam blijkt dat de wettiging van appellant niet gedaan werd om aan appellant de Belgische nationaliteit te ontnemen en de Britse nationaliteit toe te kennen mits ontduiking van de Belgische wetgeving op het stuk van nationaliteit; dat die wettiging louter geschiedde ten einde aan appellant een staat van wettigheid toe te kennen overeenkomstig het feitelijk verloop van zijn verwekking, het huwelijk van zijn moeder met zijn werkelijke vader en de wetgeving die metterdaad de personen van appellant en zijn ouders beheerste en de plaats waar zij alsdan woonden, met name de Britse;

Overwegende dat, alhoewel de toekenning, het behoud of verlies van de Belgische nationaliteit essentiële voorwaarden zijn voor de beveiliging van de morele en politieke grondslagen van de Belgische Staat, en deswegen overeenkomstig de Belgische wetgeving moeten verlopen, de concrete gegevens van de wettiging van appellant niet wijzen op een toekenning van de Britse nationaliteit met verlies van de Belgische nationaliteit die in strijd zou zijn met de Belgische wetgeving op het stuk van nationaliteit, meer bepaald met artikel 3 K.B. 14 december 1932;

Dat dienvolgens geen genoegzame gegevens voorhanden zijn om aan te nemen dat het verlies van de Belgische nationaliteit in hoofde van appellant ingevolge zijn wettiging in Engeland strijdig is met de Belgische internationale openbare orde of met de interne Belgische openbare orde;

* * *

Overwegende dat appellant aan alle vereisten voldoet om keuze te doen van Belgische nationaliteit;

hij is in België geboren uit een Belgische moeder, hij verblijft in Oostende sedert 7 juli 1964 en sedertdien verblijft hij er gewoonlijk, zijn gedrag en zedelijkheid zijn onbesproken en de ingewonnen adviezen zijn gunstig;

dat de door appellant gedane keuze derhalve dient aanvaard te worden;

Overwegende dat hij verklaart de Britse nationaliteit te zullen verzaken, zodra hij de Belgische nationaliteit bekomt;

* * *

Overeenkomstig advies en konklusie van advocaat-generaal Stevigny, met inachtneming van artikel 24 van de wet van 15 juni 1935;

Het hoger beroep is ontvankelijk en gegrond;

Het aangevochten vonnis wordt vernietigd;

Opnieuw wordt recht gedaan: de keuze van Belgische nationaliteit van Rivers Johny Francis, geboren te Veurne op 24 februari 1948, zoon van Rivers John Charles en van Fonteyne Christiana Clothilde, student, wonende te Oostende aan de Ooststraat 52, wordt aanvaard;

Zij zal overgeschreven worden ten verzoeken van het Openbaar Ministerie op het register van geboorten of op een bijzonder in dubbel gehouden register van de verblijfplaats van de declarant;

Akte wordt verleend aan de declarant van zijn verklaring dat hij, zodra hij de Belgische nationaliteit zal bekomen hebben, de Britse nationaliteit zal verzaken;

De kosten van de procedure in de twee instanties zijn tenlaste van Rivers Johny Francis.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

3 december 1968.

Voorzitter: M. Kerkhove.

Rechters: M.M. Christiaens en Calmein.

Advocaten: Mrs. Gits en Bulckaert.

Levensonderhoud. — Art. 203 B.W. — Uitbreiding van opvoedingsplicht na minderjarigheid uitzonderlijk. — Voorwaarden. — Universitaire opleiding.

Hoewel art. 203 B.W. de onderhouds- en opvoedingsverplichting van de ouders niet beperkt tot de minderjarigheid van de kinderen, mag niet uit het oog verloren worden dat een minimum van gezag noodzakelijk is voor de opvoeding.

Het kind kan zijn ouders slechts dwingen tot verdere bekostiging van zijn universitaire opleiding, wanneer het gaat om de normale voortzetting van een studie die tijdens de minderjarigheid met hun toestemming werd aangevangen, wanneer het kind daarenboven blijf geeft van de vereiste ijver en bekwaamheid, van eerbied en ontzag voor zijn ouders, en wanneer de studie slechts kan voleindigd worden dank zij de gevraagde tussenkomst.

V. t./ V.

Gezien het vonnis a quo van 3 april 1968;

Gezien de betekening van dit vonnis aan appellant dd. 12 juni 1968;

Gezien de akte van hoger beroep van 26 april 1968;

Gehoord de partijen in hun middelen en besluiten;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig en regelmatig werd ingesteld en dat het ontvankelijk is;

Overwegende dat geïntimeerde, aanlegger vóór de eerste rechter, een onderhoudsgeld vorderde van 61.810 fr. in functie van zijn vijfde studiejaar aan St. Ignatius te Antwerpen alwaar hij, na reeds het diploma van licentiaat in handels- en financiële wetenschappen te hebben verworven, hoopt te promoveren tot handelsingenieur;

Overwegende dat appellant, na te hebben ingeroepen dat zijn zoon zich tegenover hem onbehoorlijk gedraagt, voorhield dat hij weliswaar had ingestemd met licentiaatsstudie en deze ook had bekostigd, maar dat hij wettelijk niet kan gehouden zijn tot meer;

Overwegende dat de eerste rechter, na overwogen te hebben dat de weigerende houding van de vader begrijpelijk voorkomt, aannam dat het ingenieursdiploma voor geïntimeerde als de normale voltooiing van zijn studien moet beschouwd worden maar hijzelf gedeeltelijk moet instaan voor de kosten daarvan, weshalve de vordering gegrond verklaard werd voor de twee derden;

Overwegende dat appellant in hoger beroep herhaalt dat hij, gezien de houding van zijn zoon tegenover hem, niets meer en niets anders wenst te doen dan datgene waar-toe de wet hem verplicht;

Overwegende dat art. 203 B.W. aan de echtgenoten de verbintenis oplegt aan hun kinderen kost, onderhoud en

opvoeding te verschaffen ;

Overwegende dat de onderhouds- en opvoedingsverbintenis krachtens de natuur der zaken voortspruit uit het ouderschap — wijl de ouders de « auctores » zijn van het kind, die instaan niet enkel voor het « maken » maar ook voor het « volwassen maken » (vgl. de dubbele betekenis van het latijn « augere » : oorspronkelijk, scheppen-maken en verder : toevoegen, vermeerderen, doen groeien) wat juist de zin geeft aan hun « auctoritas » ;

dat in het oude Rome de aanhankelijkheid tegenover de ouders, evenals tegenover het vaderland en de goden, werd uitgedrukt door de « pietas » ;

Overwegende dat het burgerlijk wetboek, dat deze natuurlijke verplichting tot wettelijke verplichting heeft gemaakt, haar — niet volkomen logisch maar toch normalerwijze — heeft ondergebracht bij de gevolgen van het huwelijk (art. 203 B.W.) klaarblijkelijk omdat het huwelijk de normale bron is van het ouderschap (cfr. De Page, t. I, n° 766, die erop wijst dat de opvoedingsplicht voortvloeit uit de afstamming en niet uit het huwelijk in dezelfde zin, Cass. 10-12-1931, Pas. 1932.I.4) ;

Overwegende dat de onderhouds- en opvoedingsverbintenis door de meeste auteurs behandeld wordt in het kader van de ouderlijke macht, hoewel enkele auteurs wel beklemtonen dat deze verbintenis voortvloeit uit de afstamming en niet uit de ouderlijke macht, zulks met de klaarblijkelijke bekommernis beter te kunnen verantwoord maken dat de duur van die verbintenis niet samenvalt met de beperking van art. 372 B.W. (« Het kind blijft onder hun gezag tot aan zijn meerderjarigheid ») (Aldus Delva en Baert, in T.P.R. 1964, Personen- en Familierecht, p. 203 en vlg. n° 126-128) ;

dat, nochtans, door de meeste auteurs aanvaard wordt dat deze verbintenis ophoudt bij de meerderjarigheid van het kind (Demolombe, t. II, p. 216, n° 6 ; De Page, uitg. 1933, t. I, n° 766 ; Kluyskens, D. VII, n° 329 ; Planiol, uitg. 1946, t. I, n° 1920 — doch contra : Baudry-Lancantinerie, uitg. 1922, I, 518, die voorhoudt dat die verbintenis slechts ophoudt wanneer de opvoeding voltooid is « et peut donc survivre à la majorité de l'enfant ») ;

Overwegende dat art. 203 B.W. de onderhouds- en opvoedingsverbintenis van de ouders inderdaad niet beperkt tot de minderjarigheid maar dat anderzijds niet kan uit het oog verloren worden dat opvoeding een minimum « auctoritas » onderstelt, tenzij men opvoeding gaat verwarren met het louter studeren en leven op andermans kosten ;

dat hoewel het B.W. de « auctoritas » van de ouders niet volledig opheft bij de meerderjarigheid — vermits het kind op elke leeftijd nog eerbied en ontzag verschuldigd blijft (art. 371 B.W.) — het toch duidelijk is dat de afdwingbaarheid bij het wegvallen van de ouderlijke macht, zegge bij de meerderjarigheid of de ontvoeging (art. 372 B.W.) grotendeels verdwijnt en trouwens, naar logische consequentie, ook de verantwoordelijkheid (art. 1384 B.W.) ;

Overwegende dat het dan ook verkeerd is te stellen dat het meerderjarig kind, krachtens enige wettelijke bepaling, zijn vader of moeder ertoe kan dwingen zijn studiën te bekostigen tenzij uitzonderlijk, namelijk wanneer het gaat om de normale voortzetting van studiën, waarvan de aanvang tijdens de minderjarigheid door de vader beslist of aanvaard werd en mits de meerderjarige daarenboven blijk geeft van de vereiste ijver en bekwaamheid en hij de studiën enkel kan voleinden dank zij de gevraagde geldelijke tussenkomst (vgl. Hof van Beroep Parijs, 3 juli 1965, aangehaald in Enc. Dalloz, V° Puissance paternelle, Mise à jour 1968, n° 104 s.) ; dat daaraan dient toegevoegd te worden dat het meerderjarig kind dient blijk te geven van de eerbied en het ontzag welke het ten allen tijde aan zijn ouders verschuldigd is (art. 371 B.W.) ;

dat, inderdaad, in die omstandigheden, de vader niet

het recht heeft willekeurig of op schadeverwekkende wijze de normale voltooiing van een door hem aanvaarde studierichting te verhinderen ;

Overwegende dat geïntimeerde ter zake, krachtens de wet, geen aanspraak kan maken op de gevorderde sommen ;

1) omdat niet blijkt dat vanaf de aanvang van de hogere studiën, tijdens zijn minderjarigheid, reeds onmiddellijk het diploma van handelsingenieur beoogd werd en evenmin dat appellant ooit aanvaard heeft tussen te komen in de kosten van verdere studiën na het behalen van het licentiaatsdiploma ;

2) omdat geïntimeerde, indien hij over de begaafdheid beschikt die hij zich toeschrijft, ook ondanks de ontstentenis van de nogal ruim uitgerekenende tussenkomst van zijn vader, het nagestreefde diploma zal kunnen behalen ;

3) omdat de ontstentenis in hoofde van geïntimeerde van zekere elementaire piëteit, zoals die door art. 371 B.W. « op elke leeftijd » wordt vereist, al te duidelijk in het daglicht treedt ; dat hiervoor niet als excuus kan gelden dat de jeugdige meerderjarige tot de vaststelling gekomen is dat de goden slechts op lemen voeten staan vermits hij ook moet in acht nemen dat hij nog steeds bereid is hun gaven te ontvangen en dat een zekere houding hierbij passend is ;

Overwegende dat bij de redenen, door de eerste rechter aangehaald om de weigering van appellant begrijpelijk te heten, nog toe te voegen is wat volgt :

— dat in de dagvaarding van hem, die naar de maker van zijn dagen de hand uitsteekt om te krijgen, meer vormelijkheid mocht verwacht worden dat alleen de uitdrukking van « zijn grote verwondering » over vaders weigering van verdere bekostiging van zijn studiebudget ;

— dat de eigendunk waarmee geïntimeerde besluit dat zijn vader « alle redenen heeft om fier te zijn over zijn zoon » (klaarblijkelijk reeds vergeten zijnde de evenementen verhaald in P.V. 12316 dd. 12-3-66 der Pol. Kortrijk) en de aansporingen, in dezelfde besluiten gericht tot zijn vader om « soepel op te treden en zich goed te gedragen » om « het respect van zijn zoon, die zijn enige erfgenaam is... terug te winnen », geenszins getuigen van inzicht nopens plaats en omstandigheden waarin hij dit zegt ;

— dat uit het P.V. dd. 1-11-64 der Politie van Ingelmunster blijkt dat geïntimeerde bij zijn oom gaat vragen naar G.V., hiermee zijn vader bedoelende en hem als een vreemde beschouwend ;

— dat geïntimeerde, meerderjarig geworden, dezelfde houding blijft aannemen, vermits hij ongevraagd zijn licentiaatsthesis liet drukken en zijn vader de rekening liet aanbieden (29.650 fr.), zonder hem ooit een exemplaar aan te bieden van het boek dat hij hem wou doen bekostigen ; dat het feit dat appellant geweigerd heeft die rekening te betalen niets afdoet aan de houding van geïntimeerde en dat de rechtbank overigens niet bereid is te geloven dat geïntimeerde zich tot geheimhouding had verplicht van een thesis die hij door de drukpers liet vermenigvuldigen ;

Overwegende dat de partij, die in het ongelijk gesteld wordt, normaal moet veroordeeld worden tot de kosten (art. 130 W.B.R.) maar dat zij tussen bloedverwanten in opgaande lijn geheel of gedeeltelijk in vergelijking worden gebracht (art. 131 W.B.R.) ;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Wijzende op tegenspraak :

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond ;

Vernietigt het bestreden vonnis en opnieuw wijzende, verklaart de ingestelde eis niet ontvankelijk, minstens ongegrond ;

Veroordeelt elk der partijen tot de helft van de gerechtskosten, met inbegrip van de kosten van eventuele betekening van huidig vonnis.

Verg. Vrederecht Kontich, 19 december 1967, R.W. 1967-1968, 1190.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

5e Kamer. — 27 november 1968.

Voorzitter : M. Declerck.

Rechters : M.M. De Neve en Geerinck.

Advocaten : Mrs. Snoeck en Maréchal.

Huur. — Van huizen en van landeigendommen. — Bewijs van de huur. — Bewijs van de uitvoering.

Een pacht, waarvan het bestaan wordt betwist, mag alleen door een geschrift worden bewezen, behoudens het door een bekentenis of een eed opgeleverde bewijs.

De uitvoering van de pacht — een buitengerechtelijke bekentenis — mag evenmin door getuigen of vermoedens worden bewezen ; ze mag wel worden aangetoond aan de hand van vaststaande elementen van de zaak die voorhanden zijn zonder dat op getuigenissen of vermoedens een beroep moet worden gedaan.

Het bewerken van een perceel bewijst op zichzelf niet het bestaan of de uitvoering van een pacht.

Bauwens t./ Riebbels.

Gezien de stukken, waaronder het in regelmatige grosse overgelegd vonnis dd. 24 mei 1968 van de Heer Vrederechter van het kanton Lokeren, waartegen Prosper Bauwens tijdig en regelmatig hoger beroep heeft ingesteld ;

De Rechtbank ontvangt het beroep en erover recht doende :

Overwegende dat appellant eigenaar is van het te Daknam gelegen perceel meers, groot 95 a, 60 ca, in het kadaster bekend onder sectie A nr. 1322 ;

Overwegende dat geïntimeerde aanvoert dat hij voormeld goed met ingang van Kerstmis 1966 voor 3.000 fr. 's jaars in pacht heeft genomen, hetgeen appellant tegensprekt ;

Overwegende dat huidige geïntimeerde, nadat op 27 maart 1968 proces-verbaal van niet-akkoord werd opgesteld, huidige appellant bij op 29 maart 1968 betekend exploit heeft gedagvaard, ten einde te horen zeggen voor recht dat de eiser kwestieus perceel in pacht heeft en hij er aldus het rustig genot moet van hebben ; tevens akte te horen verlenen dat de eiser bereid is tot betaling van 3.000 fr. pacht prijs per jaar ;

Overwegende dat de eerste Rechter in het bestreden vonnis voor recht zegt dat huidige geïntimeerde sinds begin 1967 pachter van het perceel is ; dat bij zelfde vonnis notaris Van de Perre te Lokeren als deskundige is aangesteld, met opdracht advies uit te brengen omtrent het beloop van de pacht prijs ;

Overwegende dat appellant het bestaan van een pacht ontkent ; dat hij voorhoudt het perceel voor het seizoen 1967 aan geïntimeerde kosteloos ten gebruikte te hebben gegeven, weshalve geen pacht is gesloten, in afwachting dat de zoon van appellant de beslissing zou hebben genomen het landbouwbedrijf al dan niet voort te zetten ;

Overwegende dat geïntimeerde inbrengt dat hij de waterzieke meers door aangepast grondwerk tot een jonge weide heeft omgevormd, en hij de eruit voortsprui-

tende kosten niet had besteed, indien hij geen pacht had bekomen ;

Overwegende dat geen geschrift van de beweerde pacht doet blijken ;

Overwegende dat art. 1715 B.W. stelt dat een zonder geschrift aangegane pacht, welke door een van de partijen wordt ontkend, niet door getuigen en vermoedens mag worden bewezen, indien zij nog op generlei wijze is ten uitvoer gebracht ; dat zulks beduidt dat een pacht waarvan het bestaan wordt betwist, alleen door een geschrift kan worden bewezen, behoudens het door een bekentenis of eed opgeleverd bewijs ;

Overwegende dat het bewijs van de uitvoering van de pacht net zo min door getuigen en vermoedens mag worden geleverd ; (De Page T. IV nr. 536) ; dat de uitvoering — een buitengerechtelijke bekentenis — wel mag worden aangetoond aan de hand van vaststaande elementen van de zaak, die voorhanden zijn zonder dat op getuigenissen of vermoedens beroep moet worden gedaan ; (De Page o.c. blz. 536 voetnoot I).

Overwegende dat geïntimeerde — wat overigens niet in twijfel wordt getrokken — het perceel heeft bewerkt ; dat de erdoor geïmpliceerde «occupatio» van het perceel in se nochtans geen pacht uitwijst en deswege evenmin de uitvoering van een pacht, vermits die detentie ook een andere juridische oorzaak kan hebben, onder meer — wat het standpunt van appellant is — een in de art. 1875 en v. B.W. bedoelde bruiklening ; dat hij die een goed betreft en zich hiertoe op een pacht beroept, het bestaan van een dusdanige overeenkomst op de wettelijk voorgeschreven wijze moet bewijzen ; (De Page o.c. pr. 548) ;

Overwegende dat de aangevoerde pacht door geen geschrift wordt gestaafd, noch door een bekentenis, noch door een eed ;

Overwegende dat het hoger beroep derhalve gegrond is en de oorspronkelijke vordering ongegrond ;

Om deze redenen,
De Rechtbank,

uitspraak doende in hoger beroep, alle verdere en strijdige besluiten verwerpend, verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond ;

Doet het bestreden vonnis dientengevolge teniet en opnieuw recht doende, wijzende bij evocatie, verwerpt de oorspronkelijke vordering als ongegrond ;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten van beide instanties.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

2e Kamer. — 8 februari 1968.

Voorzitter : M. Singelyn.

Referendaris : M. Verdoodt.

Advocaten : Mrs. J. Des Beus en A. Vastersavendts.

Verkeer. — Artikel 42, 2, tweede lid, van de Wegcode. — Tekenen nr. 14. — Omstandigheden waarin het gebruik ervan verplicht is.

Het gebruik, door de bestuurder van een voertuig, van het teken nr. 14 (waarvan, luidens artikel 96,2, de zijden minstens 0,40 m lang zijn en hetwelk op de rijbaan op de grond moet worden geplaatst, op een afstand van ten minste 30 m. van het voertuig op de gewone wegen, en van ten minste 100 meter op de autowegen) is enkel verplicht in het geval bedoeld bij artikel 42,2, tweede lid, t.w. zo het met de openbare verlichting niet mogelijk is zijn stilstaand of stationerend voertuig

— waarvan het hoogste toegelaten gewicht 3.500 kg overschrijdt ofwel voor een autocar- of autobusdienst wordt gebezigd — van op ongeveer 100 meter duidelijk te bemerken en zo, daarenboven, de verlichtings- of signalisatiemiddelen defect zijn.

Van de Gucht t./ Ameys.

Gezien het geboekt exploot van rechtsingang, gedagtekend van 4 april 1967, evenals de door verweerder genomen zittingsconclusies;

Overwegende dat de vordering er, in hoofdorde, toe strekt verweerder te doen veroordelen tot betaling aan eiser van de som van 149.800 frank, ter vergoeding der door deze laatste opgelopen schade ingevolge een verkeersongeval, dat zich heeft voorgedaan op 4 juni 1966, omstreeks 22 uur, steenweg op Edingen, ter hoogte van kilometerpaal 7.400, te Wambeek, tussen eisers kraanwagen merk « Mengelen », gesleept door zijn vrachtwagen « Mercedes », plaatnr. 5HJ42, en verweerders personenwagen « Simca », plaatnr. G4171;

Overwegende dat kwestieuze aanrijding zich in de volgende omstandigheden voordeed:

1. eisers vrachtwagen — die bestuurd was door zijn aangestelde Van de Eede Theo en voormelde kraan op sleeptouw nam — stond op genoemde steenweg stil, langs de uiterste rechterzijde der rijbaan (blijkens het door de rijkswacht opgesteld plan), om de motor te laten afkoelen;
2. verweerder reed in dezelfde richting, zag ineens — naar hij beweert, de stilstaande kraan vóór zich, remde onmiddellijk en week links uit, doch kon niet vermijden dat hij met de rechtervoorkant van zijn wagen onder de kraan terechtkwam;

Overwegende dat verweerder — bij zijn verhoor door de rijkswacht — wel gewaagde van een « donker gevaarte », doch niet — zoals nu — beweerde dat eisers kraan onverlicht geïmmobiliseerd stond, nl. dat — vóór de botsing — de lichten ervan, naar het midden der rijbaan toe, niet brandden;

Dat integendeel, volgens de h. Triaan, bestuurder der kraan, deze laatste regelmatig verlicht stond en dat — wat, overigens, zeer waarschijnlijk is — het rechter voor- en achterlicht « door de aanrijding » zijn uitgegaan;

Dat zo, weliswaar, de motor van eisers vrachtwagen warm liep, hieruit niet noodzakelijkerwijze mag worden afgeleid — zoals door verweerder wordt gedaan — dat de kraan, op gebied van verlichting, niet in orde zou zijn geweest;

Dat, trouwens, de kraan — volgens eiser — naar het depot moest worden gebracht « om herschilderd te worden » en niet — zoals verweerder verkeerdelijk aanvoert — « voor herstelling »;

Overwegende, alleszins, dat zo gezegde achterlichten na de botsing niet meer brandden, hieruit niet ipso facto mag worden besloten dat zulks ook tevoren het geval was, enig van belang zijnde punt;

Overwegende, anderzijds dat — zoals door de rijkswacht wordt aangestipt en door verweerder geenszins wordt betwist — de vrachtwagen en de kraan hadden stilgehouden « juist onder een lamp der openbare verlichting welke langs de andere zijde van de rijbaan staat », terwijl de zichtbaarheid goed en het weder klaar was;

Overwegende dat verweerders loutere beweringen dat « de openbare verlichting verre van voldoende is; dat er zich slechts een neonlamp bevindt om de 150 meter ongeveer; dat die lamp dan nog verschoen zit in het gebladerde van de bomen, zodat er praktisch geen verlichting is » door geen enkel bewijselement zijn gestaafd en zelfs, in zekere mate, door voormelde vaststellingen der rijkswacht worden tegengesproken;

Overwegende, ten andere, dat verweerder evenmin bewijst dat eisers aangestelden de voorschriften van artikel 42/1 van de wegcode niet hebben geëerbiedigd en hun verwijt geen gebruik van signaal nr. 14 te hebben gemaakt;

Dat immers — zoals reeds onderstreept — de afwezigheid van bij bewust artikel voorziene lichtsignalisatie niet is bewezen, terwijl — luidens artikel 96 van gezegde code — het gebruik van het teken nr. 14 (ter aanduiding van een gevaar dat niet door een speciaal symbool wordt bepaald) enkel verplicht is in het geval bedoeld bij artikel 42, 2, tweede lid, t.t.z. wanneer het met de openbare verlichting niet mogelijk is het stilstaand of stationerend voertuig (waarvan het hoogste toegelaten gewicht 3.500 kg overschrijdt ofwel voor een autocar- of autobusdienst wordt gebezigd) van op ongeveer 100 meter duidelijk te bemerken en zo, daarenboven, de verlichtings- of signalisatiemiddelen defect zijn, omstandigheden die echter ter zake geenszins zijn bewezen;

Overwegende, daarentegen, dat verweerder klaarblijkelijk de voorschriften van artikel 27.1 van de wegcode heeft overtreden en, derhalve, voor het ongeval aansprakelijk is;

Overwegende wat de hoegrootheid der door eiser opgelopen schade betreft, dat deze bij proces-verbaal van tegensprekkelijke vaststelling dd. 8-7 en 27-7-1966 werd bepaald op 135.000 frank (taks inbegrepen), plus sleepkosten, terwijl uitdrukkelijk « geen gebruiksderiving » werd aangenomen;

Overwegende dat eisers vordering, in deze omstandigheden, slechts ten belope van 135.000 fr. + 9.800 fr. (sleepkosten), hetzij 144.800 frank, gegrond is, terwijl verweerders tegeneis — strekkende tot betaling ener schadevergoeding van 21.496 frank — alle grond mist;

Om deze redenen:

De Rechtbank,

Gelet op artikel 4 en volgende der wet van 15 juni 1935; Rechtsprekend op tegenspraak en alle andere conclusies verwerpend;

Verklaart de hoofdeis ontvankelijk en grotendeels gegrond;

Veroordeelt dientengevolge oorspronkelijke verweerder tot betaling aan oorspronkelijke eiser van de som van honderd vierenveertigduizend achthonderd frank, met de vergoedende interesten vanaf de datum van het ongeval en tot op deze der inleidende dagvaarding, de gerechtelijke instrenten en de kosten van deze eis, heden begroot op twaalfhonderd en elf frank;

Wijst het overige dezer vordering als ongegrond af;

Zegt oorspronkelijke verweerders wedereis ontvankelijk, doch ongegrond;

Wijst hem als dusdanig af en laat de kosten ervan te zijn ten laste;

Verklaart dit vonnis, behoudens wat de kosten betreft, uitvoerbaar niettegenstaande hoger beroep en zonder borgstelling.

VREDEGERECHT TE KONTICH.

16 december 1969.

Rechter: Raymond Jacobs.
Pleiter: Mter L. van der Straten.

Onteigening. — Rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden. — Voorlopige vergoeding. — Taak van de Vrederechter. — Gemotiveerd, doch summier onderzoek. — Geen uitputtend onderzoek van alle feitelijke en rechtskundige twistpunten.

Grootgrondbezitters. — Buurt van Antwerpen. — Verkavelingsvergunning voor in landbouwzone's gelegen labourgronden. — Potentiële bouwgronden. — Geen verkavelingspotentie zonder kunstgrepen. — Te vergoeden als labourgronden.

De voorlopige onteigeningsvergoedingen moeten vanzelfsprekend in eer en geweten en op gemotiveerde wijze vastgesteld worden, doch van de Vrederechter mag in feite en in rechte niet verlangd worden, dat hij alle twistpunten onder alle mogelijke feitelijke en rechtskundige facetten uitputtenderwijs zou onderzoeken en beslechten, vermits zulks juridisch niet beantwoordt aan de inzichten van de wetgever en in feite overigens onmogelijk gemaakt wordt door de zeer expeditieve rechtspleging, die in het leven geroepen werd en die zowel in de zeer eenvoudige als in de meest ingewikkelde onteigeningsgevallen geldt.

In de buurt van Antwerpen bekomen de grootgrondbezitters uiteindelijk — vroeg of laat en hoe dan ook — verkavelingsvergunningen, ook al gaat het om in de landbouwzone gelegen gronden. Die gronden zijn dus potentiële bouwgronden, doch zij zijn het werkdadig en « in akte » helemaal niet. Zij dienen derhalve als labourgronden vergoed te worden, indien — normaal in het oog van een aan geen kunstgrepen denkend rechts-subject — hun kansen om in een min of meer nabije toekomst als bouwgronden aangemerkt te worden voor volkomen onbestaande dienen gehouden te worden.

Wegenfonds t./ Breugelmans.

Gelet op het verzoekschrift van 4 september 1969, ingediend op grond van art. 3 der wet betreffende de rechtspleging bij hoogdringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte (art. 5 der wet van 26 juli 1962), alsmede op de daarna gekomen en in het dossier van de rechtspleging gerangschikte akten van proceduur en daden van onderzoek en in acht genomen de beschikkingen van de wetgeving omtrent het gebruik der talen in gerechtszaken;

Overwegende dat er thans aanleiding bestaat om — in uitvoering van art. 14, al. 2 der voornoemde onteigeningswet — voorlopig het bedrag te bepalen van de vergoeding, die voor de onteigening verschuldigd is en dat er voorafgaandelijk de aandacht dient op gevestigd te worden:

dat vanzelfsprekend de voorlopige onteigeningsvergoedingen in eer en geweten en op gemotiveerde wijze dienen vastgesteld te worden, doch dat van de Vrederechter in feite en in rechte niet mag verlangd worden, dat hij alle twistpunten onder alle mogelijke feitelijke en rechtskundige facetten uitputtenderwijs zou onderzoeken en beslechten, vermits zulks juridisch niet beantwoordt aan de inzichten van de wetgever en in feite overigens onmogelijk gemaakt wordt door de zeer expeditieve rechtspleging, die in het leven geroepen werd en die zowel in de zeer eenvoudige als in de meest ingewikkelde onteigeningsgevallen geldt;

dat in feite inderdaad de voorlopige onteigeningsvergoedingen dienen vastgesteld te worden « uiterlijk dertig dagen na de indiening van het verslag » (art. 14, al. 2) en dat de oproepingstermijn, die tot verschijning van de partijen en van de deskundige op de eerst nuttige terechtzitting is gesteld (art. 13, al. 2), het aan de Vrederechter ter beschikking gelaten tijdsbestek zo onbeduidend maakt, dat een grondig onderzoek der zaak en een voorbeeldige beslechting der vaak ingewikkelde twistpunten meestendeels in diepste wezen als een feitelijke onmogelijkheid zullen dienen aangemerkt te worden;

dat dient aangenomen te worden, dat de wetgever van de Vrederechter alleen kan erlangd hebben, dat hij in eer en geweten en gemotiveerderwijs, doch summier — d.i. op

een niet uitputtende manier — voorlopig de onteigeningsvergoedingen vaststelt; dat deze stelling rechtskundig een imperieuze steun vindt in de bewarende maatregelen, die de wetgever uitgedacht heeft en waaronder dienen vermeld: de plaatsbeschrijving, die dadelijk na de verschijning ter plaatse wordt opgemaakt (art. 10, al. 1), de expertise en de proceduur tot herziening, dewelke steeds — ongeacht het bedrag — voor elke partij openstaat (art. 16);

dat het weliswaar haast een gemeenplaats is geworden, dat de door art. 14, al. 3 beschermde partijen er aan verzaaken een vonnis te erlangen binnen de gestelde termijn, doch dat allereerst dient bedacht, dat de rechtskundige geldigheid van die verzaking niet zo onbetwistbaar is als men pleegt te stellen en dat vervolgens die verzaking in feite alleen maar beoogt de gerieflijkheid der pleiters te bevorderen en dat ze niet vermag de Vrederechter te beladen met een onderzoek, dat de wetgever hem niet heeft willen opdragen blijkens de hierboven ontwikkelde feitelijke en juridische argumentatie;

Overwegende dat — in het licht van het hierboven geschetste kader en met inachtnaam van de daaruit voortvloeiende richtlijnen — in feite en in rechte is bedacht geworden in verband met de even zo menigvuldige als fundamentele twistpunten, die de procespartijen scheiden:

A. - dat het uiteraard onontbeerlijk is te voren in het algemeen het waarachtig karakter te bepalen van de innemingen, d.i. van de percelen, die door de onteigening bedoeld zijn en dat de Belgische Staat stelt, dat het labourgronden betreft en dat de onteigenden voorhouden, dat het om bouwgronden gaat, terwijl de deskundige uiteindelijk — na de zeer uitvoerige debatten, die op de terechtzitting gevoerd werden — meent, dat de innemingen als « potentiële bouwgronden » dienen aangemerkt te worden en dat zulks hem veroorlooft ze als bouwgronden « zonder meer » te schatten;

dat de aan de orde gekomen innemingen « hic et nunc » werkdadig akker- of labourgronden zijn en dat ze stedebouwkundig bovendien gelegen zijn in een zgn. landbouwzone en dat de documentatie, die de Belgische Staat te dien opzichte overlegt — nl. de brieven der Gemeente Kontich (13 november 1969) en van het Ministerie van Openbare Werken (4 december 1969) — elke twijfel uitsluit en dat mag onderlijnd worden, dat het zgn. Schelde-Dijle-plan als vaste leidraad wordt aangenomen door alle openbare besturen, al is het nog niet officieel bekrachtigd en dus voor wijzigingen vatbaar;

dat het verkavelingsplan, dat de verweerders in 1965 goedgekeurd kregen voor de gronden tussen de Hondstraat, de Varenbroekstraat, de Tanghoflaan en de Buurtweg nr. 5, niet impliceert, dat de verweerders ook — in de toekomst en zo geen autoweg ontworpen was geweest — een verkavelingsplan zouden kunnen doen goedkeuren hebben voor de akkerlanden tussen het Tanghof, de Varenbroekstraat en de Mandoersebeek, waarin de innemingen gelegen zijn; dat het immers vaststaat, dat het karakter van landbouwzone zich pas na 1965 is gaan beklemtonen, vermits het gewestplan middelerwijl is tot stand gebracht geworden;

dat overigens de indruk ontstaat, dat precies de ontworpen autoweg de vergunning der verkaveling in 1965 — aansluitend bij en zich richtend naar de Baan van Waarloos à Reet — heeft bevorderd en dat de wijziging van het tracé 1968 de uitbreiding der verkaveling van 1965 veroorloofde van de autoweg over de Varenbroekstraat « eo ipso » in tot op de hoek van de Varenbroekstraat en de Tanghoflaan en dat het dus helemaal ten onrechte is, dat de onteigenden uit het feit der in 1965 en 1968 vergunde verkavelingen afleiden, dat eveneens de nu ter sprake gekomen innemingen als bouwgronden dienen aangemerkt;

dat de deskundige die ongemotiveerde conclusie der verweerders niet bijtreedt, doch stelt, dat in de buurt van

Antwerpen de grootgrondbezitters uiteindelijk — vroeg of laat en hoe dan ook — toch verkavelingsvergunningen bekomen, ook al gaat het om in de landbouwzone gelegen gronden en dus bij afwijking van zelfs goedgekeurde urbanisatieplannen en dat hij zich op die nogal alom bekende ervaring steunt om voor te houden, dat de door de inneming bedoelde labeurgronden « potentiële bouwgronden » zijn en derhalve als bouwgronden « zonder meer » dienen geschat en vergoed te worden ;

dat het standpunt van de deskundige — gezien van uit een reaal-politisch standpunt — helemaal niet zonder verdienste is, doch dat het wijsgerig onjuist en juridisch onaanvaardbaar is dat te dien aanzien geargumenteed wordt :

1. - dat « potentiële bouwgronden » in wezen en « in akte » — om de wijsgerige terminologie vol te houden — geen bouwgronden zijn en dat de hierboven ontwikkelde beschouwingen ten aanzien der nu ter sprake gebrachte labeurgronden behelzen, dat — normaal in het oog van een aan geen kunstgrepen denkend rechtssubject — hun kansen om in een min of meer nabije toekomst als bouwgronden aangemerkt te worden volkomen voor onbestaande dienen gehouden te worden ;

2. - dat de onteigeningsvergoeding alle zeker gebleken, principieel uitsluitend patrimoniale schade moet vergoeden en dat aldus met een bewezen toekomstwaarde, die zich uitdrukt in de verkoopprijs, mag en moet rekening gehouden worden, doch dat ter zake de labeurgronden van de verweerders als labeurgronden moeten vergoed worden, omdat deze in normale omstandigheden er zich niet kunnen aan verwachten ooit met het karakter van bouwgronden bekleed te geraken ;

B. - dat dit vonnis dus aanvaardt, dat de innemingen labeurgronden zijn, die ook bestemd zijn om zulks te blijven en dat in het licht van die conclusie is bedacht geworden :

1. - dat de ...

dat die ...

2. - dat de oostwaarts van de innemingen gelegen gronden — zelfs zo het bouwgronden waren — geen waardevermindering lijden door de onteigening, doch dat gewis een depreciatie zal ontstaan voor de westwaarts — dus tussen de autoweg en de Mandoersebeek — gelegen gronden, vermits die uit Reet en Kontich niet meer bereikbaar zullen zijn via de Varenbroekstraat en dat die depreciatie allicht nooit ten volle zal opgeheven geraken door de verwezenlijking van het aangekondigde wegenissencomplexes in de naaste omgeving ;

dat inderdaad de uitbating der westwaarts gelegen gronden zal bemoeilijkt uitvallen door de opheffing der Varenbroekstraat ; dat deswege — ofschoon dat resultaat eerder uit de opheffing der straat dan uit de onteigening resulteert — een vergoeding verschuldigd is aan de verweerders ; dat een mathematische verzilvering van de schade onmogelijk is en dat een bedrag van fr. 50.000.— als billijk voorkomt, vermits het ongeveer belooft op de normale pachtprizen, die de litigieuze gronden tijdens een decennium kunnen opleveren ;

3. - dat ...

BOEKBESPREKING

Algemeen Fiscaal Tijdschrift. — Brussel, C.E.D. Samsom.

Al degenen die zich met belastingaangelegenheden inlaten en die dan ook hebben getreurd bij het overlijden, in augustus 1968, van het twintigjarig Algemeen Fiscaal Tijdschrift, zullen met genoegen hebben vernomen — of zullen thans met vreugde vernemen — dat gemeld tijdschrift — evenwel « vernieuwd » — weder verschijnt (nr. 2 is van de pers !)

Het doel van het « vernieuwde » A.F.T. wordt als volgt geformuleerd : « De fiscale actualiteit op de voet volgen, snel en juist berichten brengen, in een bevattelijke taal. Want wat vandaag nieuw is, is morgen misschien weer verouderd : voortdurende veranderingen in de wetgeving, nieuwe besluiten, gewijzigde onderrichtingen vragen de aandacht ».

Dr. Jur. A. Tiberghien, die twintig jaar geleden het A.F.T. oprichtte, staat als supervisor borg voor het peil van het tijdschrift.

Voor de degelijkheid van de berichtgeving zorgt een « groep medewerkers uit de fiscale wereld : ambtenaren (o.a. directeur-generaal C. Scailteur en inspecteur-generaal R. Waterinckx), fiscalisten, accountants, advocaten, mensen uit financiële en juridische kringen » (hier kunnen moeilijk een paar namen worden vermeld, want een criterium voor een eventuele discriminatie — zoals de rang er één is voor de ambtenaren ! — ontbreekt).

Jaarlijks zullen tien nummers worden gepubliceerd en in elk nummer zullen worden opgenomen :

— « één editoriaal over een actueel fiscaal probleem » (in de nummers 1 en 2 van de hand van Dr. Jur. A. Tiberghien) ;

— « een of twee artikelen waarin een facet van de fiscaliteit onder de loupe wordt genomen » (in de nummers 1 en 2 o.a. « Enkele beschouwingen over de afschrijvingen » door R. Asselman, « Een minder gekeende vrijstelling van de roerende voorheffing » door G. Bollen, « Winsten en baten, twee werkwijzen voor vaststelling van de belastinggrondslag » door R. Delhez, en « Bijzondere aspecten van de B.T.W. » door Paulan) ;

— rechtspraak : samenvatting van enkele belangrijke arresten ;

— parlementaire vragen en antwoorden, rubrieken « buitenland », « bibliografie » en « allerlei », enz.

Het redactiecomité meldt dat in de eerste nummers enkele bijdragen aan de B.T.W. gewijd zullen worden.

Verder « kost het jaarabonnement slechts 300 fr. en het kan op ieder tijdstip ingaan ».

Men tekent in bij de uitgever : C.E.D./Samsom, Philippe de Champagnestraat 7, Brussel-1.

We staan erop de « nieuwe groep » die het in augustus 1968 stopgezette A.F.T. deed « herrijzen », ten zeerste te feliciteren met zijn initiatief (want nu hebben we opnieuw ten minste één in het Nederlands gesteld en uitsluitend aan belastingproblemen gewijd tijdschrift, terwijl de frans-taligen er over verscheidene beschikken !) en we wensen het « vernieuwde » A.F.T. een welverdiend succes toe.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

Etudes de logique juridique, gepubliceerd door Prof. Ch.

Perelman. — Vol. III. Contributions polonaises à la théorie du droit et de l'interprétation juridique. — Travaux du Centre national de recherches de logique. — Brussel, Etabl. E. Bruylant, 1969, 120 p.

In dit tijdschrift werden het 1e deel « Etudes de logique juridique » (1966) en het 2e deel « Droit et Logique - Les Lacunes en droit » (1967) gerecenseerd.

Zoëven verscheen bij de Ets. E. Bruylant, Regentiestraat 67, te Brussel, het 3e deel van de « Etudes de logique juridique », waarin de « Contributions polonaises à la théorie du droit et de l'interprétation juridique » worden gepubliceerd. Dit nieuwe deel is andermaal, en zoals het bovenvermelde het laat vermoeden, een verzamelwerk. Inderdaad werden daarin de volgende bijdragen opgenomen :

— Wroblewski (Jerzy). — Legal reasonings in legal interpretation ;

— Peczenik (Aleksander). — Empirical foundations of legal dogmatics ;

- Nowak (Leszek). — De la rationalité du législateur comme élément de l'interprétation juridique ;
- Opalek (Kazimierz). — Some problems of the theory of norms ;
- Ziembinski (Zygmunt). — Lawyers' reasonings based on the instrumental nexus of legal norms.

Wegens de beperkt toegemeten ruimte is het niet mogelijk die vijf geschriften behoorlijk samen te vatten, laat staan ze te commentariëren.

Trouwens zijn degenen die in het bezit zijn van de vorige delen reeds op de hoogte van de degelijkheid van de door Prof. Ch. Perelman bezorgde publikatie. Het zal dan ook volstaan dat zij in kennis ervan worden gesteld dat het 3e deel van de pers is gekomen en dat de prijs ervan — zoals die van de andere delen — 180 fr. bedraagt.

Prof. Dr. F. Amerijckx.

INGEZONDEN

Adoptie. — Vertegenwoordiging voor de Jeugdrechtsbank.

Wij ontvingen van de heer J. Delva, Rechter in de Jeugdrechtsbank te Brussel, het hieronderstaand schrijven.

* * *

Mijnheer de Hoofredacteur,

Met verwijzing naar de studie op mijn naam « Aspecten van de inwerking van het Gerechtelijk Wetboek op de civielrechtelijke bepalingen van de wet van 8 april 1965, inzake rechtspleging en volstrekte bevoegdheid », waarvan u de publicatie zo bereidwillig heeft opgenomen in het Rechtskundig Weekblad nr. 37, jaargang 1968-1969, bladzijde 1730, heb ik de eer u volgende terechtwijzing te suggereren, ten gerieve van de lezers van uw weekblad.

Onder nummer 18 van gemelde studie, blz. 1737, wordt gezegd dat de facultatieve vertegenwoordiging voor de Jeugdrechtsbank door een advocaat geen moeilijkheid oplevert, omdat de verschijning bij advocaat voorzien is zowel door art. 54, lid 1, van de wet van 8 april 1965 als door art. 728 van het Gerechtelijk Wetboek.

Dat was inderdaad zo op het ogenblik dat het verslag ten behoeve van de Unie van de jeugdrechters, waarvan de bovenbedoelde publicatie de uitgewerkte tekst is, werd uitgebracht. Toen was de wet van 21 maart 1969 op de adoptie en de wettiging door adoptie nog niet van kracht. Mijn verslag werd naderhand met het oog op publicatie bijgewerkt. Tot mijn spijt stel ik vast dat daarbij geen rekening werd gehouden met de wijzigingsbepaling van art. 5 A.7. van de wet van 21 maart 1969.

Het oud artikel 54, lid 1, van de wet van 8 april 1965 luidde als volgt : « Behalve in de gevallen bepaald in titel II, Hoofdstuk III, waarin zij in persoon moeten verschijnen, mogen de partijen zich door een advocaat laten vertegenwoordigen... ».

Naar luid van de wijzigingsbepaling van art. 5 A.7. van de wet van 21 maart 1969 worden in voormeld artikel 54 de woorden « of inzake adoptie of wettiging door adoptie » ingevoegd na de woorden « Titel II, hoofdstuk III ».

Daaruit volgt dat inzake adoptie en wettiging door adoptie de vertegenwoordiging door advocaat voor de jeugdrechtsbank is uitgesloten.

Mag ik u vragen deze rechtzetting ten gerieve van de lezers van het Rechtskundig Weekblad in een der volgende nummers te willen opnemen.

Met dank bij voorbaat, teken ik, Mijnheer de Hoofredacteur met bijzondere hoogachting.

(get.) J. Delva, Jeugdrechter, Brussel.

Credoc v.z.w.

Hoe werkt het Centrum voor Rechtsdocumentatie ?

U kunt volledig op de hoogte worden gesteld door het bijwonen van een der informatievergaderingen die regelmatig worden ingericht. De eerstvolgende grijpen plaats op 4 februari en 4 maart 1970 te 17.30 uur.

Hebt u hiervoor belangstelling ? Het volstaat vooraf te schrijven naar: Credoc, Paleizenstraat 156, 1030 Brussel, of te telefoneren (02/16.86.95).

TIJDSCHRIFTEN

Arresten en Adviezen van de Raad van State, jg. 1969 - nr. mei-augustus.
Rechtspraak.

De Gemeente, jg. 1969 - nr. 12.

Congres van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (Kortrijk, 10, 11 en 12 oktober 1960). — Roels-Bauwens R., Verkenning van het cultureel werk in Nederland. — Vanstraelen Cyr., Moeilijkheden bij de toepassing van de artikelen 86 en 87 van de Gemeentewet. — Ghenet H.R., De teledistributie. — Inhoudstafel.

Bulletin van de Europese Gemeenschappen, jg. 1969 - nr. 9 - 10.

Rochereau H., De betekenis van de met de GASM en de Oostafrikaanse Gemeenschap gesloten nieuwe overeenkomsten.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jg. 1970 - nr. 5070.

Polak J.M., Vergoeding en toerekening van kosten van economische groei.

Nieuwe literatuur over Oorlog en Vrede, jg. 1969 - nr. 12.
Boekbespreking. — Inhoudstafel.

Journal des Tribunaux, jg. 1970 - nr. 4686.

Verwilghen M., Un cas de mariage confessionnel contracté par des Belges à l'étranger.

Revue de Droit Familial, jg. 1969 - nr. 4.

Meert - Van de Put R., Du divorce et de la sexualité. — Mallinger J., en Dobbelssteen J., Les causes du divorce en droit marocain.

Revue Pratique du Notariat Belge, jg. 1969 - nr. 2562.

Législation. — Tables des matières.

Res Publica, jr. 1969 - nr. 4.

Marcel Grégoire, Président de l'Institut belge de Science politique, 1952-1969. — Walschap H., Conservatieven en ultra's in Amerika : The John Birch Society. — Gosselin G., La politique française de l'éducation et la formation des élites politiques en Afrique Noire (1940-1960). — Buntinx H.M.V., Nixons optie voor een Aziatisch Azië. — Grabiner R., La montée du Rexisme : Etude de la presse bruxelloise non-rexiste, octobre 1935 - mai 1936. — Frisch A., Le rôle des minorités dans la société de masse. — Steiner J., Conflict resolution and democratic stability in subculturally segmented political systems. — Barreau J., Projet politique, facteurs d'intégration politique et matières politiques. — Hermans W., Recht van antwoord aan Res Publica, Het Frans-Belgisch accord van 1920 en de zaak der Utrechtse documenten in 1929.

Rucueil Dalloz Sirey (Parijs), jg. 1970 - nr. 2.

B.R., Une condition de la compétence prud'homale : demande relative au contrat de travail.